

SZAKDOLGOZAT

Kozma Bianka

2025

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Budai Campus

Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet

Tájrendező és kertépítő mérnöki alapképzési szak

**A Mária út Szakó-nyereg és Kóspallag közötti szakaszának
tájépítészeti fejlesztése**

Belső konzulens: Dancsokné Dr. Fóris Edina
egyetemi adjunktus

**Belső konzulens
intézete/tanszéke:** Tájépítészeti,
Településtervezési és
Díszkertészeti Intézet,
Tájtervezési és
Területfejlesztési Tanszék

Készítette: **Kozma Bianka**

Budapest

2025

Tartalomjegyzék

Bevezetés és célkitűzés	2
1. Szakirodalmi áttekintés	3
1.1. Zarándoklat	3
1.2. Zarándoklás történelmi vonatkozásai, középkori hagyományai	4
1.3. A zarándoklás elhelyezkedése a turizmusban	4
1.4. Zarándoklat infra- és szuprastruktúrája, útjainak jellemzői	5
1.5. Zarándokutak tervezési szempontjai	5
1.6. Előképek	6
1.7. A Mária út bemutatása	7
2. Vizsgálat.....	8
2.1. Általános módszertan.....	9
2.2. A vizsgálati terület lehatárolása	9
2.3. Táji adottságok.....	9
2.3.1. Domborzati, földtani adottságok	10
2.3.2. Talajtani adottságok	10
2.3.3. Vízrajzi adottságok.....	11
2.3.4. Éghajlati viszonyok	11
2.3.5. Élővilág jellemzői	12
2.3.6. Védettségek, tájértékek	13
2.3.7. Tájképi adottságok	14
2.4. Vallási élet a települések történetében	15
2.5. Turizmus	18
2.5.1. Turistautak.....	19
2.5.2. Látnivalók, vonzerők.....	21
2.5.3. Zarándokturisztikai infrastruktúra	24
2.5.4. Zarándokturisztikai szuprastruktúra	25
3. Szintézis.....	27
3.1. Lehetséges útvonal alternatívák kiválasztása	27
3.2. Útvonalak és az infrastruktúra értékelése	29
3.2.1. Meredekség	30
3.2.2. Járhatóság	30
3.2.3. Egyedi tájértékek.....	31
3.2.4. Szakrális értékek	31
3.2.5. Kilátóhelyek	32
3.2.6. Pihenőhelyek	32
3.2.7. Egyéb szempontok	33
3.2.8. Eredmények összegzése	34
3.3. Szuprastruktúra értékelése	34
3.3.1. Eredmények összegzése	35
4. Fejlesztési javaslatok	36
4.1. Az útvonalat érintő javaslatok.....	36
4.2. Távlati útvonalfejlesztések.....	38
4.3. A szuprastruktúrát érintő javaslatok	39
5. Összefoglalás.....	40
Irodalomjegyzék.....	41
Mellékletek.....	46

Bevezetés és célkitűzés

Manapság egyre többen vágnak a város nyüzsgő zajából a csend és a nyugalom érzetére, ezzel ellensúlyozva a felgyorsult életünk ártalmas hatásait. A természethez való kapcsolódás igénye felértékelődött, mellyel a bakancsos turisták száma megsokszorozódott. A túrázók az újabb turistaútvonalak felfedezése, bejárása során akaratlanul is találkoznak az általános jelzésektől teljesen elkülönülő szimbólumokkal, amik többféle tematikus utat jelölnek, köztük számos zarándokúttal.

A zarándoklat középkori hagyománya máig megmaradt, viszont a zarándokok motivációi sokkal szélesebb körűek lettek. Vannak, akik vallási indíttatásból indulnak el egy ilyen útra, de egyre növekszik azok száma is, akik alapvetően nem vallásosak, mégis valamilyen fajta útmutatást keresnek az életükhöz, esetleg jobb önismeretre vágnak. Rajtuk kívül speciális kulturális értékek megismerésének céljából kulturális turisták, valamint kifejezetten sportolási célból, hobbi túrázók is megjelennek az egyes útvonalakon. Az eltérő motivációkkal érkező turisták számából látható, hogy a zarándokutak rengetegféle igényt ki tudnak elégíteni, amely lehetővé teszi, hogy egyre több ember megismerje és végig járja őket.

Túrázásaim során én is rengetegszer találkoztam a hazai zarándokutak különböző formáival, melyek közül kiemelkedő jelentőséggel bír a Mária út, ami a mai napig bővülő útvonalrendszerrel rendelkezik. A Mária Út Közhasznú Egyesület jelenlegi célkitűzései között szerepel az útvonal kelet-nyugati tengelyének fejlesztése, amely egy szakaszának fejlesztési munkájába lehetőségem nyílt bekapcsolódni. A témaválasztásomban nagyban közrejátszott a zarándokutak iránti érdeklődésem, a természetjárás iránti szeretetem. Különlegességük számomra, hogy mint hosszabb távú túrák, teljesen más élményt tudnak nyújtani az egy napos, vagy pár órás természetjárásokkal szemben. Egy ilyen út több napon, akár hónapokon keresztül ad lehetőséget arra, hogy kiszakadjunk a mindennapi életünkből, miközben sokkal közelebb kerülünk a természethez és ezáltal önmagunkhoz is.

Dolgozatom fő célja, hogy tájépítészeti szempontok figyelembevételével egy új nyomvonalat jelöljek ki az Esztergom és Márianosztra közötti szakaszon, az érintett útvonal Dunán való átkelésének megszűnése miatt, mindezt a Mária Út Közhasznú Egyesülettel együttműködve, ezzel segítve további munkájukat. A cél eléréséhez szakirodalmi kutatást végeztem, bejártam és vizsgáltam a területet, majd az eredményeket értékeltem és javaslatot tettem a zarándokút nyomvonalára, valamint fejlesztési koncepciót készítettem hiányosságainak javítására.

1. Szakirodalmi áttekintés

A szakirodalmi kutatás keretében egy átfogó képet nyújtok a zarándoklatról, annak történelmi vonatkozásairól, hagyományairól, a turizmusban betöltött szerepéről, valamint az útjainak jellemzőiről és tervezési szempontjairól. Ezen kívül kitérek a mintaként szolgáló jelentősebb európai zarándokutakra, valamint a dolgozat középpontjában álló Mária út működésére és jellemzőire is.

1.1. Zarándoklat

A zarándoklat szavunk a zarándok főnévből eredeztethető. A zarándok olyan hívő ember, aki a vallásának megfelelő szent helyeket, kegyhelyeket keres fel, mindezt általában gyalog, hitbuzgalmi célból (BÁRCZI és ORSZÁGH 1959-1962). A zarándoklat ennek megfelelően a hívők általi szakrális helyek felkeresését, magának a bejárt útnak az eseményeit, folyamatát és a szent helyen elvégzett vallási gyakorlatokat (DIÓS 2000-2010), valamint az azutáni hazatérést fedí le (KORPICS 2007).

A szent helyek olyan vallási jelentőségű helyek, ahol a természetfeletti erők, az Isteni jelenlét sokkal jobban érzékelhető (DIÓS 2000-2010). Ezeknek a felkeresésére megjelenő motivációk jelentősen eltérhetnek egymástól, melyek alapján öt kategóriába sorolhatjuk a látogatókat (SMITH 1992) (1. ábra). Eszerint, az egyik végletben megjelenik a teljes vallási indíttatású utazó, aki a zarándoklatát a hitének megfelelően hajtja végre, imádságok és rítusok beépítésével. Ezek a látogatók a turizmus általi szolgáltatások igénybevételét nem tartják szükségesnek, ezáltal nem tekinthetők turistának. A másik véglet a világi turista, akinek a vallásokhoz semmilyen kötődése nincs. Számára a szent helyek, mint látványosságok jelennek meg az egyén mentális térképén. A végletek között átmenetek is találhatók, melyeknek különböző fokozati besorolásaik vannak, aszerint, hogy az egyes szélsőségek jellegzetességei milyen arányban mutatkoznak meg. A harmóniát, a két véglet jellemzőinek egyenlő arányát a „zarándokturisták” testesítik meg. Ez alapján az egyes kategóriák közötti határ átlépése akár hirtelen, az adott pillanat nyújtotta lehetőségként is megtörténhet. A vallási rítusok nem zárják ki a rekreációs, turisztikai célú megközelítést se és az alapvetően turisztikai indíttatás is átmehet egy kifejezetten vallási tevékenységbe (SCHLEHE 1999). A turizmus és vallás tevékenységének egymásmellettségéből fakadóan, a kegyhelyek most már nem csak a hívőket szólítják meg, hanem a világi turistáknak is próbálnak kedvezni különböző programokkal és szolgáltatásokkal (SÁNDOR 1998).

1. ábra: A zarándoklás motivációinak kategóriái, átmenetei Smith alapján
(Forrás: Saját szerkesztés)

1.2. Zarándoklás történelmi vonatkozásai, középkori hagyományai

A zarándoklás alapjai a középkorra vezethetők vissza. Ekkoriban az utak veszélyesebbek voltak, sokszor akár életüket is veszthették az utazók, így gyakoribbak voltak a csoportos zarándoklatok. A tervezett utat tavasztól ősziig tették meg a jobb időjárási viszonyok és a hosszabb nappalok miatt, melynek gyakorlata manapság is megfigyelhető. A zarándokok ruhája egyszerű, pár alapvető ruhadarabból, egy széles karimájú kalapból, köpenyből, tarisznnyából, kulacsból és botból állt. Az indulás előtt bevett szokás volt a templomban való imádkozás Istenhez és a szentekhez, hogy segítsék a zarándoklatukat és az út megtételét. A szállásaik általában templomok vagy kolostorok, egyéb esetekben pedig sátrak voltak. A fogadók által nyújtott ágyakat elutasították, csak étkezni tértek be oda, azt is csak kivételes alkalmakkor. Az út során egyre több és több ember gyűlt össze, hiszen az egyes településekről sokan bekapcsolódtak, mellyel a végcél elérésekor a zarándokok száma meghaladta akár a száz főt is. (BODÓ 2007)

A középkori zarándoklatok elsődleges motivációi között szerepelt a kérések eljuttatása Isten felé, a köszönet kinyilvánítása és a bűnök miatti vezeklés, ezzel a bűcsű elnyerésére való törekvés. Utóbbiból eredeztethető a bűcsűjárás fogalma, mely a mai napig gyakori tevékenység a zarándokok körében. (KORPICS 2014)

1.3. A zarándoklás elhelyezkedése a turizmusban

A zarándoklás a vallási turizmus fogalmába sorolható, melyben megjelenik az idegenforgalmi és a vallási, sokszor spirituális törekvés is. A spirituális célzatú zarándoklat nem azonosítható a vallással, hiszen a kettő között jelentős eltérések találhatók. Ennek ellenére a természetfeletti erőhöz való kapcsolódás miatt a spirituális zarándok mégis közelebb áll egy hívőhöz, mint az egyszerű turistához. Míg a hívők általi zarándoklat speciális rítusokkal, a vallás által meghatározott felépítéssel rendelkezik, addig a spirituális zarándok sokkal egyedibb, sajátos keret- és hitrendszerrel rendelkezik. (HOSSZÚ 2023)

A vallási turizmus a turizmus olyan egyedi formája, amelynek keretében az emberek egyénileg vagy csoportosan utaznak zarándoklat, missziós munka, kongresszusok vagy konferenciák céljából, ezzel hozzájárulva lelki fejlődésükhöz, kielégítve belső vallási indíttatásukat (OKOBIA 2022). A vallási turizmus a kulturális turizmus egyik fő ága, hiszen a vallási turisták utazásaik során kultúrtörténeti, művészettörténeti vagy néprajzi jelentőségű helyeket, emlékeket, értékeket látogatnak meg (VARGA 2011).

A turizmus többi fajtájától abban különbözik leginkább, hogy egyszerre megtalálhatók benne a statikus elemek mellett dinamikus elemek is, melyek folyamatosan váltják egymást. A statikus elemek az egyes településeken való, relatív rövid, egy éjszakát felölelő tartózkodásban mutatkoznak meg, míg a dinamikus elemek a szellemi felfrissülést, megújulást, valamint az utazást takarják. (RINSCHDE 1990, MAGYAR 2023)

1.4. Zarándoklat infra- és szuprastrukturája, útjainak jellemzői

A zarándoklat alapfeltételei a motivációval rendelkező egyén, a zarándok, egy szent hely, ami a vonzerőként jelenik meg, és maga a tevékenység, az utazás, mint fizikai tett (ELSNER és RUTHERFORD 2007). Az út sikerességéhez, megtételéhez az alapfeltételeken kívül egyéb infrastruktúrális és szuprastrukturális feltételeknek is teljesülniük kell (ORBÁN és TALPAS 2014).

A legfontosabb infrastruktúrális elemek a kiépített, kijelölt, általánosságban a turistautakra épülő zarándokutak, továbbá pihenőhelyek esőbeállókkal, illemhelyek, valamint források és ivóvíz nyerő helyek. További lényeges elemnek tekinthető az alapvető autós és tömegközlekedés a mobilitás és flexibilitás érdekében. Szuprastrukturális elemekként megjelennek a különböző szálláshelyek, vendéglátóhelyek, élelmiszerboltok és egészségügyi ellátó intézmények is. A zarándokok eltérő, sokszor turisztikai és vallási motivációinak keveredése miatt a hitéleti szolgáltatásokon kívül az utazást és az egyes településeken való tartózkodást színesítő szolgáltatásoknak is jelentősége van. (FILEPNÉ 2010)

1.5. Zarándokutak tervezési szempontjai

Az általános szempontok a zarándokutak kialakításánál az útvonal hossza, minősége, járhatósága, alapinfrastrukturákkal rendelkező települési érintettsége és a gyalogosbarát mivolta. Ezeket a szempontokat a célcsoport igényei is alakíthatják. A zarándokok ajánlott napi távja 20-30 km, így szükséges az út 10-15 km-enkénti települési érintettségének fenntartása. Ahhoz, hogy a hosszabb utak az eltérő fizikai állapotban lévő zarándokok számára is teljesíthetők legyenek, ahol lehet, célszerű azok szintkülönbségeit alacsonyan, egyenletesen

tartani. Az út kijelölésekor figyelembe kell venni annak hosszútávú fenntarthatóságának biztosítását, így célravezető a könnyen elbozótosodó utak elkerülése. Az utak járhatóságához meg kell vizsgálni azok csapadékos időben való minőségét, illetve szélességét, biztonságát. Kerülni érdemes az esős időben könnyen sarassá váló, csúszós, balesetveszélyes utakat. Ahol ez nem kivitelezhető, ott ennek megfelelően járhatóságot segítő elemeket kell elhelyezni, vagy alternatív útvonalakat indokolt kijelölni. Ahhoz, hogy az adott útvonalak könnyen követhetőek legyenek, nagyon fontos az egyes jelzések egyértelmű felfestése és a jelzőtáblák megfelelő kihelyezése. (FILEPNÉ 2010)

1.6. Előképek

A legjelentősebb európai zarándokutak közé azok az utak sorolhatók, melyek célpontjai már a középkori zarándoklatok során is kiemelt figyelmet kaptak. Ilyen fontos helyszíneként jelenik meg többek között Róma, Santiago de Compostela, valamint a Mária-kultusz kegyhelyei is. (KORPICS 2014)

Az egyik leghíresebb zarándokút a Santiago de Compostelába vezető El Camino, más néven Szent-Jakab út. A zarándokút főútvonala Saint-Jean-Pied-de-Port városából indul, ahova Európán keresztül több útvonal is befut, ezzel biztosítva az összeköttetést és a hálózatoságot. Az útvonal jelentőségének növekedése a középkori keresztes hadjáratok idejére vezethető vissza. Ekkoriban a jeruzsálemi zarándoklatok ellehetetlenültek, így egyre többen zarándokoltak el

2. ábra: Az El Camino hivatalos szimbóluma, a fésűs kagyló
(Forrás: szentjakabut.hu)

Szent Jakab apostol sírjához. Az 1900-as évek felé ez a népszerűség egyre csökkent, majd az elmúlt pár évtizedben az útvonal újrafelfedezése által évről évre több tízezer látogatnak el és járják végig a fésűs kagyló szimbólumával jelzett zarándokutat (2. ábra). (INT-01)

A római zarándokutak közül a Via Francigena mondható a legismertebbnek. Kezdőpontja az Angliában található Canterbury, ahonnan több mint 3000 km megtétele után juthatunk el Rómába. Az útvonalat egykor az európai kereskedők, zarándokok, hadseregek fontos észak-déli közlekedési folyosójaként tartották számon (INT-02). A legtöbb középkori zarándokúthoz hasonlóan a Via Francigena is hosszú éveken keresztül elhanyagolt volt, de az utóbbi évtizedekben újra felismerték történelmi, kulturális és vallási fontosságát (LUCARNO 2016). 2004-ben megkapta a Európa Tanács Kulturális Útvonala minősítést, ezzel látogatottsága és népszerűsége újra fellendült (DAILY 2018).

A zarándoklatok két fő célállomása mellett a Mária-kultusz kegyhelyei közül érdemes megemlíteni azokat a zarándokhelyeket, melyek jelentősége a régmúltba nyúlik vissza, mint például Medjugorje, Czestochowa vagy Marizell (KORPICS 2014). Ezen kegyhelyek összekapcsolását, ezzel egy különálló zarándokút létrehozását a Mária Út tűzte ki célul, melynek felépítését, működését, útjainak jellegzetességét a következő fejezetben részletesen tárgyalom.

1.7. A Mária út bemutatása

A Mária út Közép-Európa azon meghatározó zarándokútja, amely a különböző Mária-kegyhelyeket köti össze. A zarándokút hét ország egyesületeinek összefogásával egy teljes hálózatot alkot, amely egy keleti-nyugati és egy északi-déli tengelyből áll, ezzel összeköttetést teremtve Mariazell és Csíksomlyó, valamint Czestochowa és Medjugorje között (3. ábra). A két útvonal találkozása Budapesten valósul meg, ezzel egy Közép-Európán átívelő keresztet rajzolva ki a térképen. Az úthálózatot további helyi, térségi zarándokútvonalak bővítik, mellyel a Mária-kegyhelyeken kívül számos vallásos emléket, természeti, épített, kulturális értéket, örökséget is felölel. A magyarországi úthálózatot 2006-ban hozta létre a Mária Út Közhasznú Egyesület és azóta is folyamatosan fejleszti és bővíti azt. A kijelölések, jelzésfestések és az egyéb útfenntartási munkálatokban nagy szerepet kap az egyesület önkéntes hálózata, mely az ország különböző településein élő helyi lakosokból áll. (PUCZKÓ és RÁTZ 2011)

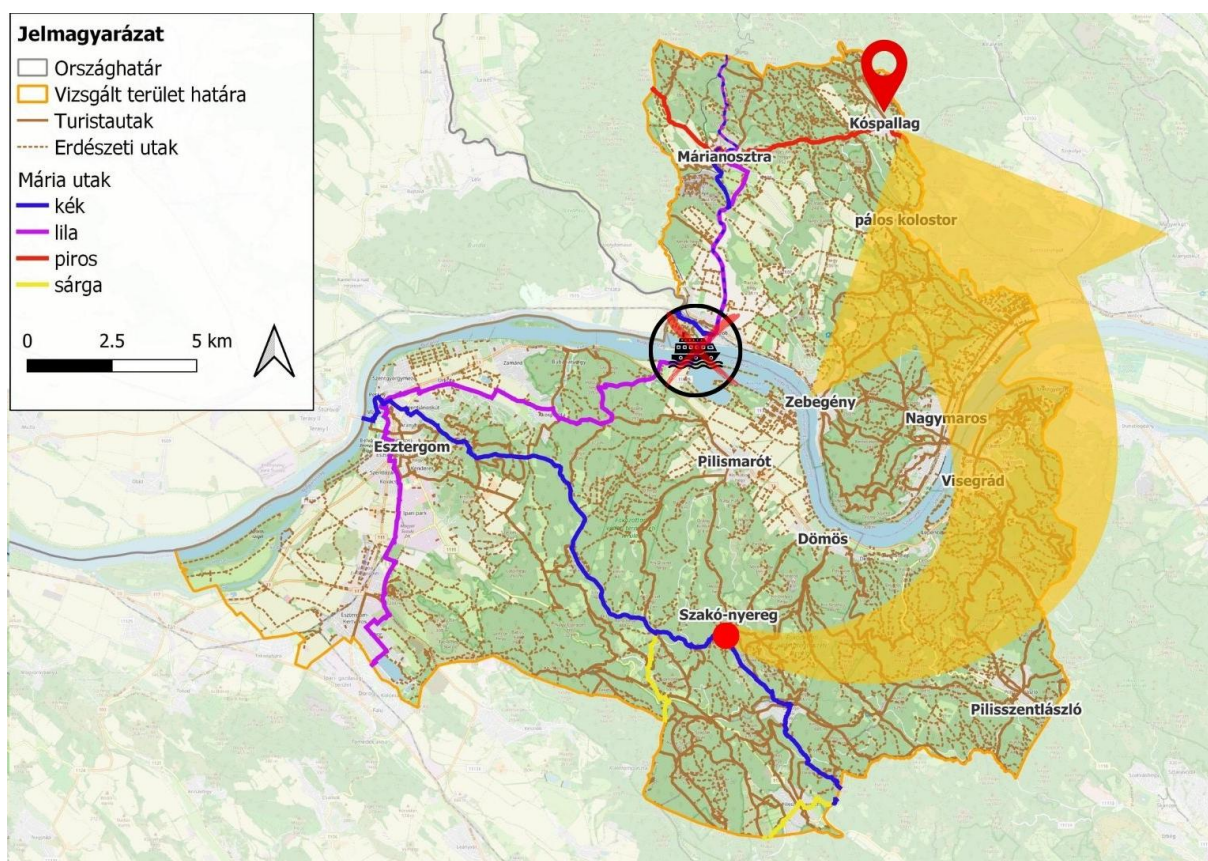
3. ábra: A Mária út két főútvonala
(Forrás: mariaut.hu)

A Mária út népszerű a vallási indíttatású, a turisztikai célzatú vagy fizikai kihívásra vágyó zarándokok körében is. Az egyes szakaszokat leginkább gyalogosan lehet megtenni, de találhatók olyan szakaszok is, amik lovas vagy kerékpáros végig járásra is alkalmasak. (PUCZKÓ és RÁTZ 2011) Az egyéni zarándoklatok mellett a Mária Út Közhasznú Egyesület nagy hangsúlyt fektet a közösségteremtésre, így leginkább az ünnepek idején gyakoriak a szervezett csoportos zarándoklatok is (INT-03).

2. Vizsgálat

A vizsgálatom fő célja, hogy megalapozza a Mária út hálózatán belül egy új útvonal kijelölését a már meglévő kelet-nyugati irányultságú lila főútvonal, Esztergom és Márianosztra közötti szakaszának helyettesítése érdekében.

A jelenlegi állapot szerint Esztergom és Márianosztra között a Dunán való átkelést a Szobi rév biztosította, ám ennek megszűnése ellehetetlenítette az adott szakasz járhatóságát. A probléma megoldására a Mária Út Közhasznú Egyesület tagjai egy új nyomvonal létrehozására törekednek, ami Visegrádnál tenné lehetővé a folyón való átkelést. Az új útvonal a tervek szerint Esztergomtól a kék Mária úton érné el a Szakó-nyerget, majd egy még ismeretlen nyomvonalon további lehetséges települések és szakrális helyek érintésével jutna el Visegrádig. Innen a Dunán való átkelés után Nagymarostól a Kóspallag környéki piros Mária útig vezetne, mellyel visszakapcsolódna a Márianosztrán keresztül futó eredeti útvonalhoz. (4. ábra)

4. ábra: Az alapprobléma és lehetséges megoldása
(Forrás: Saját szerkesztés, Alaptérkép forrása: OpenStreetMap)

2.1. Általános módszertan

A kutatásom során szakirodalmi és térképes vizsgálatot végeztem, amit terepi bejárásokkal és a Mária Út Közhasznú Egyesület koordinátorával, Kápolnai Zsomborral való beszélgetésekkel egészítettem ki. Meghatároztam a vizsgálati területet és feltártam annak táji adottságait, a települések történetében lévő vallási vonatkozásokat, valamint a turistautak, a zarándokturisztikai infrastruktúra és szuprastruktúra elemeinek jelenlétét, továbbá az egyes települések látnivalóit is.

2.2. A vizsgálati terület lehatárolása

A vizsgálati területem a Szakó-nyeregétől a Kóspallag közeli piros Mária útig futó új útvonal által esetlegesen érintendő településeket foglalja magába (5. ábra). A térképen megjelenő határok szinte mindenhol a közigazgatási határokat vették alapul, kivéve a nyugati határnál Dömösnél és az északi részen Kóspallagnál, ahol erdészeti utakat használtam fel a lehatároláshoz, ezzel a releváns és lényeges vizsgálatot elősegítve. Ezek alapján egy megközelítőleg 127 km² terület alakult ki, melynek teljes területükben vizsgált települései a következők: Dömös, Pilisszentlászló, Visegrád, Nagymaros és Zebegény. A lehatárolás további részleteket tartalmaz Kóspallag és Márianosztra területéből, amik szintén vizsgálatra kerültek. Mivel a márianosztrai területrészt a köztudatban, így számos írott forrásban is Kóspallaghoz kötik, a további vizsgálatok során én is Kóspallag részeként kezelem.

5. ábra: A vizsgálati terület és a települési közigazgatási határok
(Forrás: Saját szerkesztés, Alaptérkép forrása: OpenStreetMap)

2.3. Táji adottságok

A vizsgálati terület táji adottságainak alapjának nagyrészt a Duna-Ipoly Nemzeti Park adatai, valamint az országos földrajzi kistájak rendszere adja. A lehatárolt területet 3 kistáj, a

Visegrádi-hegység, a Visegrádi-Dunakanyar és a Börzsönyi-peremhegység részterülete alkotja (1. melléklet). Az adott földrajzi kistájának megfelelően a következőkben az útvonaltervezés szempontjából fontos domborzati, éghajlati, vízrajzi viszonyokat, az élővilág jellemzőit, valamint a védettségeket, tájértékeket és tájképi adottságokat vizsgálom és írom le.

2.3.1. Domborzati, földtani adottságok

A terület különleges elhelyezkedéséből kifolyólag felszínét hegységek, síkságok és folyóvölgyek találkozása jellemzi (INT-04). Dövényi Zoltán: Magyarország kistájainak katasztere alapján, amíg a Visegrádi-Dunakanyar főleg síkságokból és folyóvölgyekből áll, addig a Visegrádi-hegységben és a Börzsönyi-peremhegységben leginkább hátság típusú középhegységek, fennsíkok, valamint alacsony domblábi hátságok és lejtők találhatók. A lejtőket érő eróziós és derázios folyamatok is pusztítják a talajfelszínt, így annak nehezített művelése miatt a terület az erdőgazdálkodás és rekreáció helyszíne (DÖVÉNYI 2010).

A felszín kialakulásában nagyfokú vulkanizmus játszott közre, mely által vulkanikus eredetű kőzetek, leginkább andezit és andezittufa fedik (DÖVÉNYI 2010). A vulkanikus kőzetek mellett a Dunakanyar területén üledékes eredetű kőzetek és a folyóvölgyek alluviuma is fellelhetők (INT-04).

2.3.2. Talajtani adottságok

A *Visegrádi-Dunakanyar* folyóhoz közeli domboldalai a sűrű erdőborítottság következtében barna erdőtalajok alakultak ki, melyekre jellemző a magas humusz- és agyagtartalom, valamint a savanyú kémhatás (KARÁTSZON 2000). A lejtőviszonyok mértékétől függően az erózió nagysága is eltérő, mely befolyásolja a talaj termőképességét és vízgazdálkodását (DÖVÉNYI 2010). Az intenzív erózióknak kitett területeken köves és földes kopár, sérülékeny talajok találhatók (DÖVÉNYI 2010). Ezek jelentős felszíni pusztulása miatt gyér növénytakaró a jellemző, ebből kifolyólag humusztartalmuk igen csekély (INT-05).

A *Visegrádi - hegység* fő talajtípusa a kiterjedt erdőségekkel borított, közepes vízvezető és jó vízraktározó képességű barna erdőtalajok. A hegyvidék meredek lejtőin a sekély termőréteg következtében a talaj szélsőséges vízgazdálkodása jellemző. Az ormok és gerincek felszínét a fekete nyirok talajok mellett, földes és köves kopár talajok fedik. Erősen felmelegedő, széljárta területekként jellemezhetők (INT-05). (DÖVÉNYI 2010)

A DOSoReMI digitális talajtérképe szerint kiterjedt ranker talajok is találhatók a területen, melyek közethatású talajokként termőrétegük sekély, vízgazdálkodásuk és tápanyag-gazdálkodásuk kedvezőtlen (INT-06).

A Visegrádi-hegységhez hasonlóan a *Börzsönyi-peremhegység* területén is kiemelkedő számban jelennek meg a barna erdőtalajok. Ezek erdőborítottsága ellenére a felszín erősen erodált, ezért sekély termőréteg és szélsőséges vízgazdálkodás a jellemző. (DÖVÉNYI 2010)

2.3.3. Vízirajzi adottságok

A *Visegrádi-Dunakanyar* felszíni vizeinek nagyrészt a Duna Esztergom és Vác közötti medre, valamint a Szentendrei-Dunaág adja. A kistáj forrásokban nem bővelkedik. Árvizek általában márciusban, kisvizek ősszel és télen keletkeznek, melyek leginkább a Szentendrei-Dunaág hajózási viszonyait befolyásolja. (DÖVÉNYI 2010)

A *Visegrádi-hegység* felszíni vizei a Dunába torkolló mellékpatatokból állnak. A területet szélsőséges vízviszonyok és gyér talajvíz jellemzi. Míg a magasabb területek általánosságban jobb vízellátottságúak, addig a peremvidékek vizekben szegényebbek. A vízhiány és meredek lejtők miatt állóvizek nem alakultak ki. Számos forrás található a hegységben, amik a változó vízviszonyok miatt időszakos jellegűek. Közülük a legbővizűbb a Kinizsi- és a Fenyves-bérci-forrás (DÖVÉNYI 2010). Jellemző, hogy a középkori kolostorok források közelébe települtek (INT-07). Ennek a térség egyik szakrális szempontból kiemelkedő bizonyítéka a Dömös közelében elhelyezkedő Kaintz-forrás és a mellette lévő Szentfa-kápolna, ami hagyományos búcsújáró hely (INT-08).

A *Börzsöny* kedvező vízviszonyait tükrözik a terület élővízfolyás-sűrűségét bemutató számadatok is (INT-09). Ennek ellenére a legtöbb felszíni vízfolyás a domborzati adottságok miatt rövid és kis vízhozamú. Ezek a hóolvadásokból, a hosszabb esőzésekkel és a nyári záporokból, zivatarokból nyerik vízellátottságukat. A hegység forrásokban bővelkedik, melyeket három fő csoportba, talajvíz-, részvíz- és rétegvízforrásokba sorolhatunk. (INT-10) Természetes állóvizek helyett mesterségesen kialakított tavak találhatók a területen, úgymint a vizsgálati területbe tartozó Kóspallagi-víztározó vagy a törökmezői horgásztó (BARANYAI és BARANYAI-NAGY 2021).

2.3.4. Éghajlati viszonyok

Az éghajlat Péczely György osztályozása alapján a hegységekre jellemző mérsékelt hűvös-mérsékelt száraz és a Dunakanyar és környékén fellelhető mérsékelt meleg-mérsékelt száraz éghajlat között váltakozik (INT-11).

Az évi középhőmérséklet 8–10 °C között mozog, az uralkodó szélirány pedig egységesen északnyugati (DÖVÉNYI 2010), így az északnyugati, szélirányos hegyoldalak csapadékosabbnak mondhatók (KERTÉSZ et al. 2011). Az évi csapadékmennyiség a

Dunakanyarban a legalacsonyabb, 580-650 mm között mozgó (DÖVÉNYI 2010). Ezzel szemben a terület legmagasabb évi csapadékértéke a Börzsönyben 600-900 mm közötti, ami a hazai átlaghoz képest pozitív irányú eltéréssel rendelkezik (INT-12).

2.3.5. Élővilág jellemzői

A hegységek, síkságok és folyóvölgyek találkozásának és átmeneteinek következtében a növény- és állatvilág igen sokszínű és összetett. Értékességét mutatja a tájegységet lefedő Duna-Ipoly Nemzeti Park és a Natura 2000-es területek (INT-13). Megtalálhatók itt homokpusztagyepek (INT-04), az ártéri zónák jellegzetes növénytársulásai, köztük a különböző mocsárrétek és iszaptársulások (DÖVÉNYI 2010), illetve a közép- és magashegységek cseres-tölgyesei, gyertyános-tölgyesei és szubmontán bükkösei is (INT-14).

A Duna-Ipoly Nemzeti Park unikális botanikai értéke a magyarföldi husáng (*Ferula sadleriana*) (INT-04), mely a Börzsöny déli részén található Szent Mihály-hegy egyik jellegzetessége (DÖVÉNYI 2010).

Az állatvilág szempontjából a folyók kiemelkedő értéket képviselnek. A Dunakanyar olyan ritka, endemikus csigafajok élőhelye, mint a bődöncsiga (*Theodoxus prevostianus*) vagy a rajzos csiga (*Theodoxus danubialis*). További értékes halfajok, például a petényi márna (*Barbus peloponnesius*) is megtalálhatók a folyók vizeiben. A Börzsöny és Visegrádi-hegység déli lejtőinek száraz gyepein találkozhatunk a nálunk reliktum

6. ábra: Foltos szalamandra (*Salamandra atra*)
(Forrás: turistamagazin.hu)

fajként élő réti sáskával (*Pseudochorthippus parallelus*) is. A kétéltűek fajgazdagsága olyan nagy, hogy az összes hazai faj megtalálható a területen. Közülük igazán figyelemfelkeltő a Börzsöny nedvesebb területein élő foltos szalamandra (*Salamandra atra*) (6. ábra), illetve a pannon gyík (*Ablepharus kitaibelii fitzingeri*). (INT-04)

A Natura 2000-es különleges madárvédelmi területek (INT-13) is igazolják a terület madárvilágának sokféleségét, köztük erdei énekes- és ragadozó madarakkal, a folyók mentén vízi- és partimadarakkal, valamint gázlófajokkal (INT-04).

A Visegrádi-hegység és a Börzsöny erdei jelentős vadászható nagyvadállománnyal rendelkeznek. Leggyakrabban gímszarvassal (*Cervus elaphus*), őzzel (*Capreolus capreolus*) és vaddisznóval (*Sus scrofa*) találkozhatunk, de nem ritkák az 1969-ben Korzikáról betelepített muflonok (*Ovis gmelini*) sem (INT-15). A fokozottan védett, jelentős természeti értéket

képviselő ragadozók közül kiemelkedő a vadmacska (*Felis sylvestris*) egyedszáma, valamint a hiúz (*Lynx lynx*) jelenléte (INT-16). Váltóvadként a Börzsönyben rendszeresen előfordul a medve (*Ursus arctos*) (INT-17). A gyakori ragadozó fajok közül a vörös róka (*Vulpes vulpes*), a borz (*Meles meles*) és nyest (*Martes foina*) vadászhat olyan itt élő emlősökre, mint a mezei nyúl (*Lepus europaeus*), a mogyorós pele (*Muscardinus avellanarius*), vöröshátú erdeipocok (*Myodes glareolus*) vagy az erdei egerek (*Apodemus sp.*) (INT-15). Az éjszakai aktivitású hazai denevér fajok szinte mindegyike megtalálható a Börzsöny hegyvidékén (INT-18).

2.3.6. Védeettségek, tájértékek

A vizsgálati terület nagy része több szinten is védelem alatt áll, mind örökségvédelmi, mind természetvédelmi szempontból. A települések településrendezési dokumentumai alapján 59 országos védelem alatt álló műemlék található az adott területen belül. A legtöbb, szám szerint 39, Visegrádon került nyilvántartásba, mely a település gazdag történelmi múltjára utal. További jelentős műemléki elemeket tár fel az önkormányzatok által készített helyi védelem alatt álló értékek leltára. A települések közül kiemelkedő számú helyi védelem alatt álló műemlékkel rendelkezik Nagymaros és Visegrád, ahol fontosabb régészeti lelőhelyek is nyilvántartásba kerültek. A Duna mentén elhelyezkedő Dömösön és Zebegényben is többféle régészeti lelőhely fellelhető, míg Pilisszentlászlón annak elszigeteltsége, földrajzi adottságai és jelentőségbeli különbségei miatt ezek száma igen alacsony (INT-19).

A terület természetvédelmi fontosságát jelzi az azt lefedő Duna-Ipoly Nemzeti Park körzete. Az ezen belül elhelyezkedő Pilisi Bioszféra Rezervátum foglalja magába a Visegrádi hegységet, aminek egyik magterülete a Prédikálószték Erdőrezervátumként van nyilvántartva. A túlpartra átnyúló Natura 2000-es Börzsöny és Visegrádi-hegység különleges madárvédelmi területe szintén nagy táji egységeket foglal el a vizsgálati helyszín határain belül, ahol ex lege természetvédelmi értékek, köztük földvárak, források és barlangok, továbbá pár mesterséges üreg is védelmet élvez (BARANYAI et al.), mint például a Dömösi Vizes Bánya (BARANYAI-NAGY és BARANYAI 2021). A madárvédelmi terület mellett itt található három kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület is, a Börzsöny, a Duna és ártere, valamint Pilis és Visegrádi-hegység. A Natura 2000-es területektől alig eltérő Országos Ökológiai Hálózat övezetei is megjelennek, melyek közül leginkább a magterületek láthatók, de a Duna menti települések környezetében fellelhetők az ökológiai folyosók és pufferterületek is. (INT-13)

Az országos Tájérték Kataszter (TÉKA) adatbázisa alapján a lehatároláson belül 624 egyedi tájérték feltérképezésére került sor, melyek között megtalálható mind a három nagyobb csoport, a kultúrtörténeti, tájképi és természeti egyedi tájértékek típusa is (2. melléklet). Ezek

közül a legtöbb érték a kultúrtörténeti egyedi tájértékekhez tartozik. Összességében elmondható, hogy a tájértékek a települések belterületeire koncentrálnak, leginkább szakrális, a mindennapi élettel vagy történelmi eseménnyel kapcsolatos építmény formájában. A legnagyobb számban Visegrádon vannak jelen, ami a város kiemelt épített történelmi örökségét bizonyítja. A településeken kívül nagyobb számban víztani egyedi tájértékek, általánosságban források, továbbá erdő és vadgazdálkodási egyedi tájértékek láthatók egy-két szakrális vagy történelmi jellegű értékkel tarkítva.

2.3.7. Tájképi adottságok

A terület egyediségét domborzati adottságok, a hegységek és a köztük kanyargó Duna látványa adja. (7. ábra)

A Visegrádi-Dunakanyar az egyik legmarkánsabb megjelenésű kistáj (CSORBA 2021). A legszebb rálátást a Hegyes-tető Julianus-kilátója szolgáltatja. A folyópartot kisebb-nagyobb települések szegélyezik, melyek

7. ábra: Kilátás a Dunakanyarra a Prédikálószelekről
(Forrás: Saját fotó)

kertekkel körülvett nyaralói és családi házaik tarkítják a völgyoldalakat. A közvetlen közelében lévő hegyvidékek miatt leginkább nagy kiterjedésű erdőségek a jellemző tájképi elemek, de a jobb oldali parton pár szántóföld is megfigyelhető. A környező kőbányászati tevékenységek lenyomatait is hordozza a tájegység, mely hatalmas tájsebeket alakított ki, például a Naszály-hegy, Zebegény vagy Szob térségében is. (INT-20) Földrajzi orientációs pontként kiemelhető a Visegrádi fennsík, a Szent Mihály-hegy és Szamár-hegy (CSORBA 2021).

A Visegrádi-hegység felszínét legnagyobb számban lombos erdők fedik, melyek látványa a Dunakanyarról kifejezetten szép. A zárt erdőkből kevés természetes kilátópont ad lehetőséget a környező táj látványára, nyíltabb panoráma leginkább a medencéből látható. A táj változatosságát a cserjések, másodlagos fás növényzet, az erdészeti utak és a vágásforgók mozaikossága adja. A kistáj jellemző topográfiai orientációs pontjaiként több ismert csúcs is megjelenik, köztük a Dobogó-kő, a Prédikálószelek vagy az Urak-asztala. (CSORBA 2021)

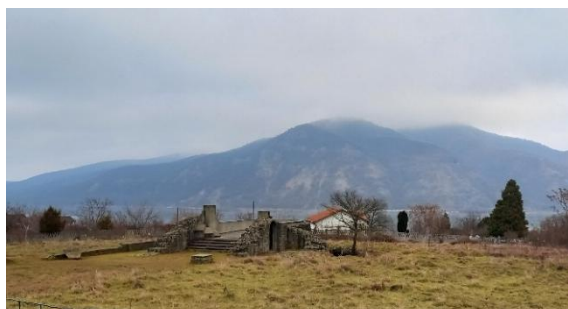
A Börzsöny egyedülálló magyarországi tájképi elemeit alkotja a Délnyugati-Börzsöny vulkáni kürtökből álló sorozata és Déli-Börzsöny Duna partján emelkedő meredek hegyoldala (INT-21). A hegyvidék jellegzetes antropogén tájlemei a hegylábi települések beépített területei, valamint a különböző gyümölcsös területek is (INT-20).

2.4. Vallási élet a települések történetében

A vizsgálati terület történetének, hagyományainak, szakrális emlékeinek megismerése hozzájárul, hogy a zarándokút olyan településeket és szent helyeket mutathasson be, melyeknek számottevő kapcsolódásai vannak az egyházzal és a Mária kultuszhoz. Ehhez kiváló alapot biztosít a Dunakanyar környéki hegyek, legfőképpen a Pilis, mely évszázadok óta szakrális központként van jelen, amit az egykor itt élt pálos és ciszterci szerzetesek tájalkító tevékenysége, kolostorromjai is bizonyítanak (DÉNES 2018).

Dömös

A község a középkortól kezdve királyi birtokként létezett. A kiterjedt erdőségek a vadászathoz megfelelő körülményeket biztosítottak, melynél fogva rengeteg vadászkastélyt építettek az egykori uralkodók. A 18. század végére a katolikus egyház megerősödése figyelhető meg, ezzel a vallásosság egybe forrt a települési identitással.

8. ábra: A Dömösi prépostsági templomrom
(Forrás: Saját fotó)

Romok, régészeti leletek bizonyítják az erdőkben való hajdani kolostorok elhelyezkedését is.

9. ábra: Szentfa-kápolna
(Forrás: Saját fotó)

A vallási helyszínek és kolostorok közül a legjelentősebb fennmaradt romegyüttes a Dömösi prépostsági romok (8. ábra), mely a település déli részén helyezkedik el. Számos jeles nap és népi hagyomány kötődik a hitéhez, melyek nagyrésze még a mai napig él. (L. KECSKÉS 2001)

A hagyományok közül az egyik a Szentfa-kápolnához (9. ábra) kapcsolódik. A legenda szerint 1885-ben, május első vasárnapján két dömösi kislány egy bükkfa tövében letelepedve Szűz Mária képét pillantották meg. Azóta a csodafa búcsújáró helyé vált és minden évben augusztus 15-én, Mária-ünnepén szentmisét tartanak a szentfa emlékére állított kápolnánál. (INT-22)

Visegrád

Az egykori királyi székhely és a visegrádi ispánság központjaként számontartott Visegrád fontos közigazgatási és hitéleti szereppel rendelkezett (MAGYAR 2000). Itt épült az egykori Visegrádi vármegye első temploma, amit a későbbiekben átalakítottak a ma ismert főesperesi templommá (10. ábra) (INT-23). Királyi központként a Fellegvárban őrizték egészen 1323-tól a mohácsi vészig a Szent Koronát, amit, mint az Ég és Föld közötti kapcsolat és az égi kegyelem közvetítőjeként nagy vallási áhítattal övezett, ezzel feltehetően meghatározva a középkori templomok tájolását (INT-24).

10. ábra: Visegrádi főesperesi templom
(Forrás: oroksejnapok.gov.hu)

11. ábra: Mária-kápolna
(Forrás: Saját fotó)

saját templommal, melynek hívőit főleg az akkoriban beköltöző nyaralótulajdonosok, valamint bánya-, és ipari munkások alkották. (MAGYAR 2000)

A települési hagyományok között több búcsújárás is megjelenik, ilyen például a január 20-án tartott felvégi búcsú, a Szent Sebestyén-napi búcsú vagy a szeptember 8-ai Mária-kápolna (11. ábra) búcsúja (MAGYAR 2000).

Pilisszentlászló

12. ábra: Szent László király-templom
(Forrás: kozepkoritemplom.hu)

Pilisszentlászló urai hosszú ideig a pesti pálosok voltak, akik nagy hatást gyakoroltak a település fejlődésére, alakulására, melynek bizonyítéka az általuk 1753-ban épített plébániaház, valamint a 1770-1772 közötti építésű Szent László király-templom (12. ábra) is. (INT-25)

1788-ban alakult meg a faluban működő plébánia, ami 1993-ban került az Esztergom-Budapesti Főegyházmegyéhez (INT-25). A zarándoklás és a vallási

élet helyi hagyományát őrzi a mai napig rendszeresen megszervezett Szent László napi búcsú (INT-26).

Zebegény

A település első szent helyeként a Kálvária-hegy alján levő barlang említhető meg, ahol a legenda szerint egy remete lakott. A barlangban található Mária mennybevitelét ábrázoló dombormű is általa készülhetett. (INT-27)

13. ábra: A zebegényi sziklakápolna, mellette a remete jelképes sírjával
(Forrás: Saját fotó)

A későbbiekben a hegy sziklájába bevájt szentély (13. ábra) és az elé épített kisebb helyiség alkotta a község első templomát. Végül 1853-ban a hegy tetején megépült a mai napig látható

14. ábra: Havas Boldogasszony-templom
(Forrás: Saját fotó)

Kálvária kápolna, valamint a kápolnához vezető út melletti stáció házak. (INT-28)

További szakrális helyszínekként megemlíthető a Nepomuki Szent János kápolna, a Havas Boldogasszony tiszteletére épült zebegényi plébánia templom (14. ábra15. ábra) (INT-28) és az Árpádházi Szt. Margit tiszteletére épült kápolna is (INT-27).

A Mária-kultusz nagyfokú jelenlétét mutatja a Boldogasszony tiszteletéhez kötődő hagyomány, a Mária-ünnep alkalmából tartott évenkénti zebegényi búcsú (INT-29).

Nagymaros

A községet és környékét a reformáció nagymértékben érintette. A nagyobb városok mintájára a Nagymaroshoz hasonló kisebb mezővárosok is különálló esperesség alapítására törekedtek, mellyel a térségben két esperesség is létrejött. (INT-30)

1726-ban az ellenreformációval visszaállt a katolikus egyház ereje a településen (INT-30), melynek jelentősége mind a mai napig megfigyelhető az 1972-től évente kétszer megrendezett Nagymarosi Ifjúsági Találkozó által (INT-31).

1750 után Nagymarost Visegráddal együtt az óbudai koronauradalomhoz csatolták, majd 1772-ben építkezések

15. ábra: Szent Kereszt felmagasztalása-templom
(Forrás: Saját fotó)

kezdődtek a térségben. Ekkor épült ki a központ a Szent Kereszt felmagasztalása-templommal (15. ábra) együtt. (INT-30)

Kóspallag

16. ábra: Szent Mihály pálos kolostor emlékhelye
(Forrás: Saját fotó)

Kóspallag életében nagy szerepet töltöttek be a közeli birtokokkal rendelkező Margit-szigeti apácák és a márianosztrai pálosok is. Utóbbi szerzetesrendtől eredeztethető a település neve is, hiszen a történet szerint egykor a nosztrai pálosok legeltették juhaikat a hajdani parlagon, ami utal az összetett Kóspallag/pallag elnevezésre. A pálos rend jelentőségét mutatja a mai napig megtekinthető toronyaljai Szent Mihály pálos kolostorrom és a hozzá kapcsolódó emlékhely (16. ábra), mely feltehetőleg a török hódítás következtében néptelenedett el. Az ehhez kapcsolódó legenda szerint a török támadás idején a

szerzetesek kincseket rejtettek a kolostor kútjába, valamint a nosztrai és toronyaljai rendházat összekötő föld alatti rejtékút mentén. (KOCZÓ 2009)

Az egyházi iratok szerint Kóspallag 1777-ig Nagymaros leányegyházaként volt jelen. Ezt követően saját plébániát kapott. Az 1805-ben épült Mária neve templom (17. ábra) előtt egy kápolna, valamint annak leégése következtében egy parasztház szolgált a nagyrészt római katolikus vallású hívők számára gyülekezési helyül. A

18. ábra: Napóleon fészület
(Forrás: Kóspallag TAK 2017)

templom megépítése és annak Szűz Mária neve tiszteletére szentelése által a hagyományos búcsú napja minden év szeptember második vasárnapjára esik. (KOCZÓ 2009)

További szakrális emlékként

megemlítendő a község déli részén elhelyezkedő napóleoni időkből fennmaradt kőkereszt (18. ábra), ami a márianosztrai pálos kolostor hadikórházának és az ott elhunytak számára állít emléket. (KOCZÓ 2009)

17. ábra: Mária neve templom
(Forrás: Kóspallag TAK 2017)

2.5. Turizmus

A vizsgálatom a következőkben a turizmus, azon belül is a zarándokturizmus olyan alapvető elemeire tér ki, mint a kijelölt turistautak, valamint az ezt kiegészítő infrastruktúra és

szuprastruktúra kiépítettségének megléte, minősége. Tekintettel arra, hogy a zarándokutakat nemcsak vallási céllal érkező zarándokok, hanem más turisták is szívesen látogatják, a szakrális értékek mellett az egyes településeken fellelhető egyéb látnivalókat és vonzerőket is ismertetem.

2.5.1. Turistautak

A vizsgálati terület több turistautat is magában foglal (20. ábra). Az általános jelzések mindegyike rendelkezik négy különböző színváltozattal, kézzel, pirossal, sárgával és zölddel. A leggyakoribbak a sáv jelzésű utak (19. ábra), amik a turistaúthálózat gerincét alkotják. Ezek rendszeresen érintik az álló kereszt jelzésű utakat, amik főutat vagy két sáv jelzésű út közötti útváltozatot jelölnek. Az említett két főbb jelzésen kívül megjelennek még egyéb fontosabb célpontokhoz leágazó utak is, amik a háromszög, a négyzet, a kör, az omega, a bélyegző, a kápolna és az L formájú jelzéseket viselik. Az egyéb turistajelzések kategóriájába sorolható a fél kör szimbólum, ami 2-10 km-es, könnyebb körutakat jelöl, általánosságban településekhez közel. A lehatároláson belül egyedüli körút a Zebegény környékén található sárga felkőr jelzésen futó Zebegényi körsétaút tanösvény (INT-32, INT-33).

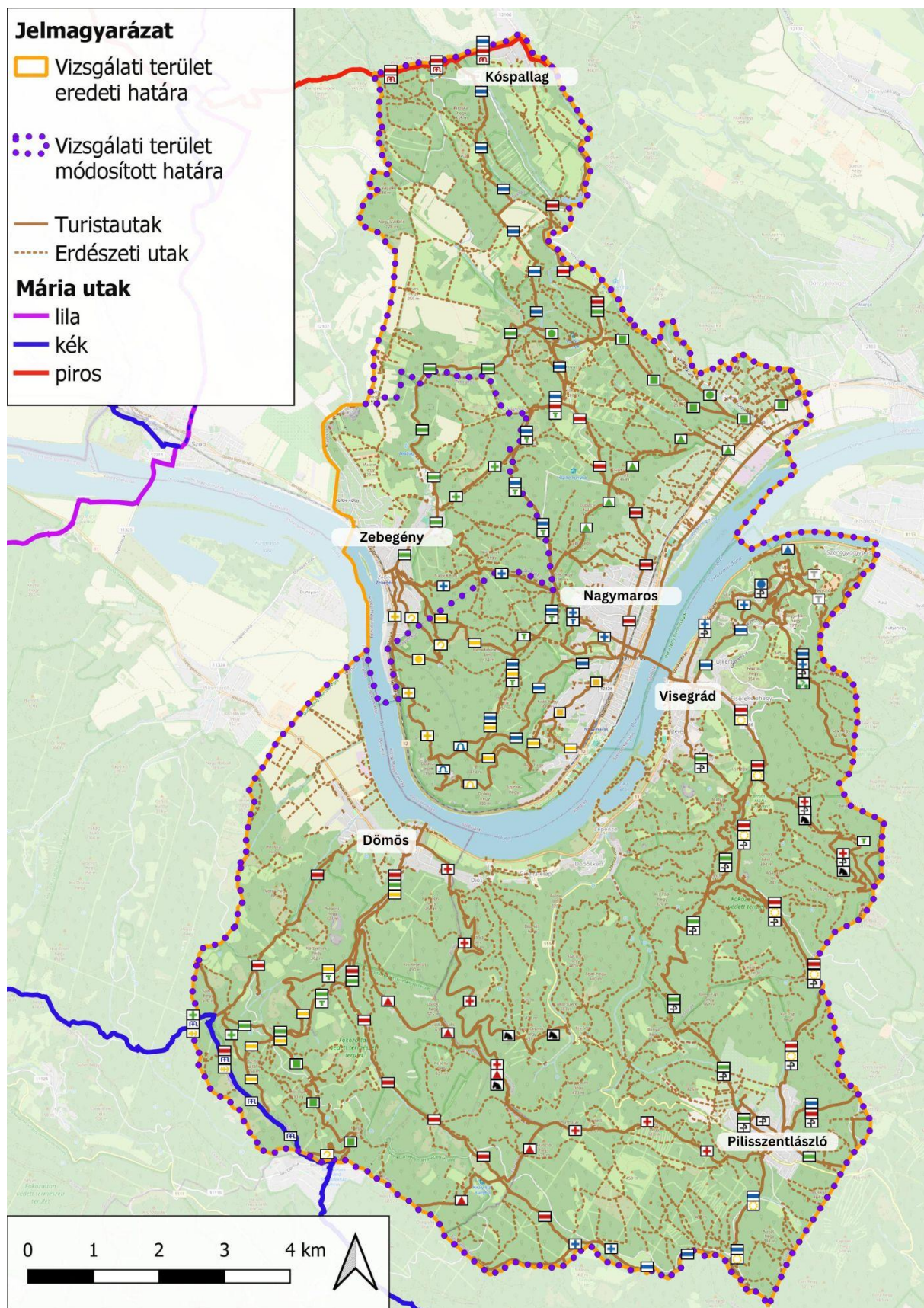

19. ábra: Útjelzőtábla zöld, sárga és piros sáv jelzésekkel (Forrás: Saját fotó)

Tematikus turistautakon belül a területen megtalálhatunk tanösvényeket, valamint zarándokutakat, többek között a kék Mária utat, a Gyöngyök útját, a Magyar Zarándokutat, valamint a 2022-ben átadott, a mai napig bővülő Pálos utak első útvonalát (INT-34).

A vizsgálati helyszínen a turistautak többször érintenek lovastúra útvonalakat és kerékpáros használatra kijelölt utakat. Utóbbin belül az elkövetkezendő években egy nagyon friss útvonal, a Horizont kerékpáros kalandtúra-útvonal kijelölésére is sor kerül a Magyar Kerékpáros Turisztikai Szövetség szervezésében (INT-35).

A meglévő turistautak térképes ábrázolása által kirajzolódnak azok a nyomvonalak, melyek felhasználásával a leggyorsabban és legkönnyebben elérhető a kívánt cél, azaz Kóspallag és a közelében futó piros Mária út. Ebből kifolyólag a vizsgálati terület további szűkítésére került sor, így Zebegény városa kikerült a további vizsgálatok köréből (20. ábra).

20. ábra: A vizsgálati területen belül fellelhető turistautak és erdészeti utak
(Forrás: Saját szerkesztés, Alaptérkép forrása: OpenStreetMap)

2.5.2. Látnivalók, vonzerők

A zarándokutak mentén számos látnivalóval találkozhatunk. Ezek a vonzerők sokkal inkább a turisták igényeit szolgálják, mintsem a zarándokokét, de a zarándokutak széles motivációjú látogatottsága miatt érdemesnek tartottam megemlíteni közülük a legfontosabbakat.

A következőkben a vizsgált települések főbb attrakcióit írom le (köztük szakrális, természeti, történeti, kulturális értékekkel, természetes vagy mesterséges kilátóhelyekkel, valamint egyéb szabadidős, speciális kikapcsolódást nyújtó szolgáltatásokkal és eseményekkel együtt), melyet a Vizsgálati tervlap további tájképi szempontból értékes kilátópontokkal egészít ki. Mivel Kóspallag jelentősége az értékelt útvonalak szempontjából elenyésző, ezért ebben a fejezetben az itt található látnivalókat nem részletezem.

Dömös

A település magában foglalja a Dunakanyar egyik legjelentősebb középkori műemlékét, a Dömösi prépostság altemplomát, ami egy pár perces sétával elérhető a központból (IFJU 2010). Az altemplom korlátozott látogathatósággal rendelkezik. A belépésre a kétheti ökumenikus istentiszteletek és egyéb különleges események adnak lehetőséget, illetve főszezonban márciustól októberig vezetett műemlék-bemutató is elérhető. A romok felett rálátás biztosított a túlságon lévő hegyekre is, további esztétikai értékkel gazdagítva azt.

Kiemelt kirándulóhelyként ismert a térség Magyarországon egyedi természeti helyszíne, a Rám-szakadék. Különlegességét a szurdokvölgyben futó kifejezetten nehéznek mondható turistaút és annak létrákkal, továbbá különböző kapaszkodó korlátokkal való kialakítottsága adja (INT-36). A Rám-szakadék útvonalának kezdetén található a meghatározó szakrális jelentőséggel bíró Szentfa-kápolna és a mellette elhelyezkedő Kaintz György-forrás. A kápolna a csodafa emlékét őrzi, melynél a legenda szerint Szűz Mária alakja jelent meg (INT-08). A kápolnától indulva a piros háromszög jelzésen elérhető a Prédikálószerék kilátója (21. ábra), ahonnan az egész Dunakanyarra festői kilátás biztosított. A kilátóhelyre vezető út során a különleges alakzatú Vadálló-kövek szikláit is megcsodálhatjuk.

21. ábra: Kilátó a Prédikálószeréken
(Forrás: Saját fotó)

Pilisszentlászló

A táji adottságokból adódóan a hegyekkel körülvett, elszigetelt községként Pilisszentlászló kevés attrakcióval rendelkezik, mely a látogatottságot is befolyásolja. Ennek ellenére, mint szakrális helyszín, fontos elemként jelenik meg, hiszen a település fejlődéséhez,

22. ábra: Szűz Mária bemutatása-kápolna
(Forrás: Saját fotó)

történetének alakulásához a pálos rend is nagyban hozzájárult (INT-26). Boldog Özséb halálának 750. évfordulójához kapcsolódóan, 2020-tól elindultak a munkálatok több Pálos útvonal létrehozásához az országban, melyekből az egyik Pilisszentlászlón is áthalad. (INT-37)

A település központjában található a Szűz Mária bemutatása-kápolna (22. ábra), ahonnan egy rövid sétával elérhető a falu templomja, a Szent László király-templom a temetővel és a közeli kálváriával.

A környező hegyek és a természet közelsége kiváló lehetőséget nyújt a kirándulni és az elvonulásra vágyóknak. A helyi zarándoklás hagyományát bizonyítja az évente megrendezésre kerülő Szent László napi búcsú (INT-26).

Visegrád

Visegrád legismertebb látnivalója a Várhegy tetején álló egykor királyi székhelyként működő Fellegvár (23. ábra), ahol több állandó kiállítás is várja a látogatókat, valamint csodás kilátás nyílik a vár teraszáról a Dunakanyarra (INT-23). A hegy tövében található Salamon-torony, más néven visegrádi alsó vár további kiállításoknak ad otthont, illetve lovagi tornák helyszíne is (INT-23).

23. ábra: A visegrádi Fellegvár
(Forrás: nof.hu)

A vár alatt, a Fő utca mentén elhelyezkedő Királyi Palota is megtekinthető, ami a minden évben megrendezésre kerülő Visegrádi Nemzetközi Palotajátékok rendezvénysorozat egyik helyszíne. Az esemény az 1335-ös visegrádi királytalálkozónak állít emléket, ahol három napon keresztül lovagi tornák, esti fáklyás felvonulás, vásár és koncertek várják a látogatókat. (INT-38)

A város, mint korabeli megyeszékhely fontos közigazgatási szerepet töltött be, ezáltal itt épült a megye első temploma. Ezt később átalakították főesperesi templommá, melynek rekonstrukciói ma is megtekinthetők. (INT-23)

A településen még napjainkban is fontos vallási központként működnek a templomok épületei, köztük a Keresztelő Szent János-templom és a Visegrádi Református templom. További kiemelt szakrális helyszíneként megemlítendő a Duna partján álló barokk stílusú Mária-kápolna is (INT-39).

Visegrád környékén több, a Római Birodalomból fennmaradt rom fellelhető, hiszen egykor itt futott a Pannonia provinciát védő limes vonala. Az 1970-es években a Sibrik dombon egy ilyen védelmi funkciót betöltő római tábor maradványaira bukkantak a régészek, ami ma szabadon látogatható. (INT-23)

A hegyek és az erdő közelsége a természetben való időtöltésnek is kedvez. Itt található a Dunakanyar egyik leghíresebb túraútvonala a Spartacus ösvény (25. ábra), aminek nehézsége ellenére a látogatottsága töretlen, hiszen az útvonal kedvező adottságaiból kifolyólag nagyon szép rálátást nyújt a Dunára és az azt

25. ábra: Rálátás a Dunakanyarra a Spartacus ösvényről
(Forrás: Saját fotó)

24. ábra: Kaán-forrás
(Forrás: Saját fotó)

övező hegyekre. A várostól

nem messze helyezkedik el a Mogyoróhegyi Kirándulóközpont a Kisállatkerttel, az Erdei Művelődés Házával az Erdészek Barátság Parkjával, különböző tanösvényekkel és turistautakkal, valamint az Apátkúti-völgy a Telgárthy-réttel, a Bertényi Miklós fűvészkerttel, az Ördögmalom-vízeséssel és a Kaán-forrással (24. ábra). A Mogyoró-hegy szomszédságában lévő Nagyvillám-hegy kalandparkkal, bobbályával várja az extrémebb kikapcsolódást keresőket, a hegy tetején lévő Zsitvay-kilátó pedig kiváló panorámát nyújt a környező tájra. (INT-39)

Nagymaros

Nagymaros egyik legjellegzetesebb eseménye a nyaranta megrendezett Kittenberger Kálmán Nap, melyet a város egykori híres lakójáról, Kittenberger Kálmán Afrika-kutatóról neveztek el (IFJU 2010). A rendezvény számos izgalmas és érdekes programon való részvételre ad alkalmat, köztük koncertekkel, előadásokkal, bemutatókkal és közösségépítő programokkal (INT-40).

A heti rendszerességgel megvalósuló nevezetes Nagymarosi Termelői Piac is sok környéken lakó embert vonz a településre. Sajátossága, hogy csak olyan élelmiszerekkel

találkozhatunk, amik a hagyományokat, a kétkezi munkát és a minőséget képviselő helyi vagy környező falvakból érkező termelőktől származnak. (INT-41)

A város több szakrális jelentőségű épülettel is rendelkezik, többek között a díszes Szent Kereszt felmagasztalása templommal, a Szent Rókus-kápolnával és a Kálvária-dombon épült Kálvária kápolnával. Utóbbi különlegessége, hogy annak megépítése az egykori lakosság adományozásával jöhetett létre, akiknek a neveit a kápolnához vezető lépcsősor őrzi (INT-42). A kápolnákat és a templomot fenntartó Szent Márton Plébánia rendszeresen szervez csoportos

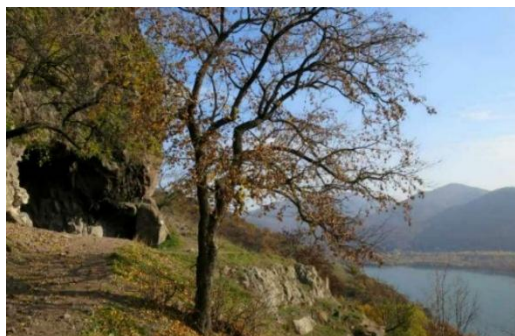
26. ábra: Julianus-kilátó
(Forrás: greendex.hu)

zarándoklatokat, mely mutatja, hogy a településen nagy hagyománya van a zarándoklásnak a vallási életben (INT-43).

A vallási turizmusban lényeges kilátópontokkal is bővelkedik a település, hiszen itt található a látogatott Julianus-kilátó (26. ábra), valamint a Dunakanyarhoz közeli Remete-barlang (27. ábra) is. A

kilátó Julianus-barátról, a magyar őshazát kutató domonkos-rendi szerzetesről kapta a nevét (INT-44), míg a barlang valószínűsíthetően egy szerzetesrend építő tevékenysége által alakulhatott ki (INT-45).

A kirándulni vágyóknak nagyszerű alternatívát nyújt Nagymaros külterületi településrésze, Törökmező, ahol a Törökmezői tanösvény, kalandpark és állatkert színesíti az ott tartózkodást (INT-46). 2023-tól a Waldorfeszt, mint kulturális, művészeti fesztivál helyszínévé is ismert a terület (INT-47).

27. ábra: Remete-barlang
(Forrás: ilovedunakanyar.hu)

2.5.3. Zarándokturisztikai infrastruktúra

A zarándoklatok alapvető infrastruktúráját alkotja maga az út, továbbá az útközből fellelhető pihenőhelyek, illemhelyek, illetve az iható vízű források és kutak. Ezen elemek mellett a vasútállomások és buszmegállók is feltérképezésre kerültek, melyek biztosítják a zarándoklat kezdőpontjának elérését és a végpontról (vagy szükség esetén egy közbúlsó

28. ábra: Pihenőhely a Szentfa-kápolna közelében
(Forrás: Saját fotó)

helyről) való hazajutást. A vizsgálatok alapján megállapítható, hogy a padokkal, piknikasztalokkal néhol esőbeállókkal ellátott pihenőhelyek (28. ábra) számos helyen megtalálhatók a turistautak közelében, ezzel biztosítva az arra járók kényelmét a pihenéshez. Általánosságban elmondható, hogy elhelyezkedésük nem egyenletes, legtöbbször olyan gyakran látogatott attrakciók és rekreációs terek közelében összpontosulnak, mint a Rám-szakadék, az Apátkúti-völgy vagy Törökmező.

Kiépített illemhelyek (29. ábra) a települési belterületeken kívül szintén a látogatottsághoz igazodnak, így egyedül a Rám-szakadék és Törökmező környékén, valamint a Pilisszentlászló határánál futó kéktúra nyomvonalán találhatók.

Az ivóvíz ellátást fedező települési kék kutak legtöbbje Nagymaroson és Visegrádon lelhetők fel, de a további vizsgált települések területén is található minimum egy a vízutánpótlás érdekében. Ezeket kiegészítik a fogyasztásra alkalmas vízü források, melynek a vizsgálati területen belül egyedül a visegrádi Kaán-forrás mondható.

29. ábra: Kiépített illemhely Pilisszentlászló közelében
(Forrás: Saját fotó)

A mobilitást biztosító buszmegállók a vizsgálati területen több helyen is elérhetők. A buszra szállásra Nagymaros kivételével mindegyik település központjában van lehetőség. Emellett nagy számban találhatók további buszmegállók a Duna Visegrád felőli oldalának mentén is. Vasútállomás egyedül Nagymaroson található, ami megmagyarázza a buszközlekedés hiányosságait, hiszen a vasúthálózat megfelelő elérhetőséget biztosít a városnak.

2.5.4. Zarándokturisztikai szuprastruktúra

A zarándokok tartózkodását és fogyasztását lehetővé tevő szállás- és vendéglátóhelyek alapvető elemekként jelennek meg a zarándokturizmusban. Ezen szolgáltatások szintje iránt a zarándokok sokkal alacsonyabb igényekkel rendelkeznek (SADIBEKOVA et al. 2021). Az éjszakai pihenést biztosító szálláshelyek igénybevételekor előnyben részesítik a zarándok vagy egyházi szállásokat. Az egy helyben való tartózkodás rövidege miatt preferáltabbak az

alacsonyabb árral rendelkező szálláshelyek, valamint csoportos zárandoklatnál a nagyszámú férőhelyet biztosító turistaszállások, kempingek, esetenként bivakszállások. A vendéglátóhelyeken belül prioritást élveznek azok a helyszínek, ahol az úton lévők a napi táv megtétele mellett könnyedén, nagyobb várakozás nélkül hozzájuthatnak melegételhez, forró italhoz, vagy akár cukrászdai termékekhez is.

A fenti szempontoknak megfelelően településenként vizsgáltam és feltérképeztem ezen szuprastrukturális elemeket, valamint kiegészítettem az egészségügyi ellátást biztosító orvosi rendelőkkel, gyógyszertárakkal és egyéb élelmiszer árúsító boltokkal (Vizsgálati tervlap).

Szálláshelyek

A szálláshelyek vizsgálata során a zárandokok igényéhez igazodva olyan szolgáltatásokat gyűjtöttem össze, melyeknek az egy főre jutó éjszaka ára nem érte el a húszezer forintot. Ezek alapján mindegyik településen fellelhető minimum egy szálláshely, viszont Kóspallagon csak a lehatároláson kívül, így azok nem kerültek vizsgálatra. Zárandokszállás nem található a területen, egyházi szállás pedig egyedül Nagymaroson vehető igénybe a Szent Márton Községi Házban. A fenti árkategórián belül általános vendégházak és panziók is megjelennek, valamint Nagymaroson egy hostel is rendelkezésre áll. Nagyobb tömegek befogadására turistaházak, kempingek és bivakszállások is megtalálhatók. (3. melléklet)

Vendéglátóhelyek

Vendéglátóhelyeken belül a meleg ételt biztosító intézmények közül önkiszolgáló éttermeket, büféket, kisebb vendéglőket, sörözőket és bárakat gyűjtöttem össze, valamint a forró italokat árúsító kávézókat és egyéb péksüteményeket, desszerteket kínáló cukrászdákat és fagyizókat is számba vettem. Elmondható, hogy a vizsgált településeken Kóspallag kivételével mindenhol megtalálható meleg ételt felszolgáló vendéglátóhely, míg cukrászdák és kávézók leginkább a nagyobb városokban, Nagymaroson és Visegrádon vehetők igénybe. (4. melléklet)

Élelmiszerboltok

Az élelmiszerboltokon belül a vizsgálati terület helyszínén megjelennek az általános kisboltok, diszkontáruházak, húsboltok, pékségek és zöldség-gyümölcs boltok, valamint ide sorolhatók a helyi kistermelők és piacok is. Ezeket kiegészítettem olyan egyéb intézményekkel is, mint a benzinkutak és dohányboltok, amiknek elsődleges funkciója nem az élelmiszer árúsítása, de bizonyos mennyiségben ezen árucikkekhez is hozzájuthatunk általuk. Ennek megfelelően a legtöbb különböző típusú élelmiszer ellátó bolt Nagymaros településén található, míg a legkevesebb Pilisszentlászlón, ahol csak egy kisbolt biztosítja az ellátást. (5. melléklet)

Orvosi rendelők, gyógyszertárak

Alapvető háziorvosi ellátás hétköznaponként mindenhol működik, továbbá a nyitvatartási időn kívül az Országos Mentőszolgálat ügyeletes ellátást biztosít bárhol Pest megyén belül. Ha valaki személyesen szeretné felkeresni az ügyeletet, azt a vizsgálati területéhez legközelebb Szentendrén vagy Vácon teheti meg. (INT-48) Gyógyszertárat Nagymaros, Visegrád és Kóspallag településén találhatunk, míg Dömösön és Pilisszentlászlón nem. (6. melléklet)

3. Szintézis

Az eredmények értékelése során saját értékelési rendszert dolgoztam ki az útvonal alternatívák összehasonlítására és meghatározott szempontok szerinti pontozására. Ez által a helyi infrastruktúra is értékelésre került, továbbá kitérek a szuprastruktúra értékelésére is. Az elemzések eredményeiből további következtetéseket vonok le, ezzel előkészítve az útvonalat érintő fejlesztési javaslatokat.

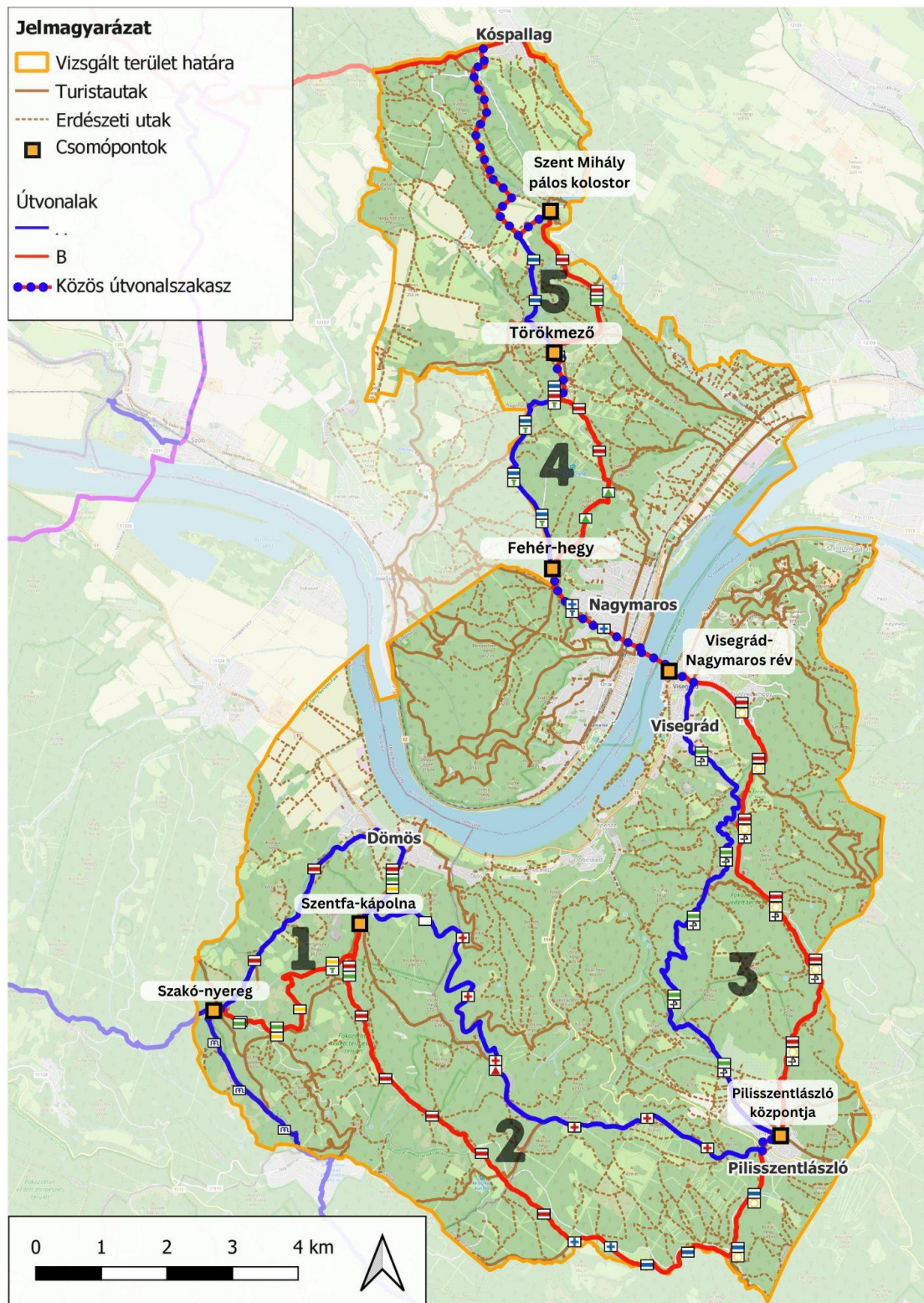
3.1. Lehetséges útvonal alternatívák kiválasztása

A tervezett Mária út megtalálása érdekében több szempontot is figyelembe vettem a lehetőségek feltárásakor, mely során előnyben részesítettem a jelzett turistautakat, illetve ügyeltem a célirányosságra, valamint a megerősítő, kifejezetten meredek utak kerülésére. Az útvonal két végpontja adott volt, a Szakó-nyereg és a Kóspallag közelében futó piros Mária út képében. Kérés volt a Kóspallag közelében elhelyezkedő Szent Mihály pálos kolostorrom felfűzése az útvonalba, így ez egy csomóponti helyszíneként jelent meg a térképen. A terepi bejárás előtt a kolostor után két turistaút is lehetőséget teremtett volna a piros Mária út elérésére, a helyszínen azonban kiderült, hogy az egyik útvonal bizonyos részei komolyabb fejlesztések nélkül nem járhatók. Ennek következtében a kolostor utáni egyetlen számításba jöhető kék sáv jelzésű turistaút nem került bele az értékelésbe, annak kizárólagossága miatt.

További csomóponti, fontosabb helyszíneknek tekinthető a szakrális értékkel rendelkező Szentfa-kápolna, Pilisszentlászló, illetve a Visegrádi rév. A Duna másik oldalán egyedüli igényként a fentiekben említett Szent Mihály pálos kolostorrom jelent meg, melyhez két párhuzamos turistaút is vezetett. Az értékelés relevánsabbá és egyszerűbbé tételéhez ezeken az utakon egyéb, kevésbé jelentős csomópontokat határoztam meg (30. ábra). Ezek által öt szakasz, illetve mindegyiken belül további két-két útvonal lehetőség rajzolódott ki:

1. Szakó-nyereg - Szentfa-kápolna
2. Szentfa-kápolna - Pilisszentlászló

3. Pilisszentlászló - Visegrád
4. Nagymaros, Fehér-hegy - Törökmező
5. Törökmező - Szent Mihály pálos kolostorrom

30. ábra: Az értékelt útvonalak, jelzései és csomópontjai
(Forrás: Saját szerkesztés, Alaptérkép forrása: OpenStreetMap)

3.2. Útvonalak és az infrastruktúra értékelése

Az útvonalakat a következő szempontok szerint vizsgáltam és értékeltem:

- meredekség
- járhatóság
- szakrális értékek száma az útvonal 50-300 m-es és 300 m-es körzetében
- kilátóhelyek száma az útvonal 50-300 m-es és 300 m-es körzetében
- egyedi tájértékek száma az útvonal 50-300 m-es és 300 m-es körzetében
- pihenőhelyek száma az útvonal 50 m-es körzetében
- egyéb szempontok.

Azoknál a szempontoknál, ahol bizonyos elemek számát határoztam meg, minden szakaszon belül csak az A és B útvonal találkozásáig vizsgáltam az adott feltételt. Minden szempontnál 3 kategóriát hoztam létre, melyek közül a legrosszabb vagy a vizsgált szempont tárgyának hiánya miatt nem értékelhető kategória 0 pontot, az ennél eggyel jobb 1 pontot, a legjobb pedig 2 pontot ért. A pontozási rendszer a szakrális értékek, egyedi tájértékek és pihenőhelyek számának értékelésénél eltér, hiszen azok kategorizálásánál legelőnytelenebb opciónak az adott feltétel tárgyának bizonyos számértéknél alacsonyabb jelenlétét állapítottam meg. Ezek miatt a pihenőhelyeknél és egyedi tájértékeknel az utolsó kategóriába eső útvonalak 0 helyett 0,5, a szakrális értékeknel (a zárándokút jelleg erősítése miatt) pedig 1 pontot kaptak, ezzel itt a 0-2-ig való pontozás 1-3-ra módosult (8. táblázat).

Az értékelés során plusz pontokat érő szempontokat is kialakítottam, amiket az „Egyéb szempontok” című fejezetben részletesebben taglalok.

3.2.1. Meredekség

A meredekség számításánál az útvonalakat 150 m-es szakaszokra osztottam, melyek meredekségéből meghatároztam azok átlagos lejtését. A 20% fölötti 150 m-es szakaszokat extrém meredeknek minősítettem és jelenlétüket a 2. táblázatban is feltüntettem. A meredekség értékelését Kimball Rexford (trailsnh.com) által összeállított túra nehézségi kalkulátor kategorizálása alapján végeztem.

Meredekség:	
Nehezen járható, 7% feletti átlagmeredekségű útvonal	0 pont
Viszonylag jól járható, 3,5%-7% közötti átlagmeredekségű útvonal	1 pont
Könnyen járható, 3,5% alatti átlagmeredekségű útvonal	2 pont

1. táblázat: A meredekség pontozási kategóriái
(Forrás: Saját munka)

Az 1. táblázat kategóriái alapján a következő pontok adhatók az egyes útvonalakra:

Szempont:	1. szakasz		2. szakasz		3. szakasz		4. szakasz		5. szakasz	
	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal
Meredekség	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1
Extrém szakasz 20 % fölötti meredekséggel	Van		Van				Van	Van		

2. táblázat: A meredekség pontozási táblázata
(Forrás: Saját munka)

3.2.2. Járhatóság

A járhatóság megítélését terepi bejárásokra alapoztam, melynél az útvonalak esős, csúszós időben történő teljesítése esetén a balesetveszélyességet értékeltem. Ezek alapján a következő kategóriák alakultak ki:

Járhatóság:	
Esős, csúszós időben balesetveszélyes útvonal	0 pont
Esős, csúszós időben nehezebben járható útvonal	1 pont
Esős, csúszós időben is jól járható útvonal	2 pont

3. táblázat: A járhatóság pontozási kategóriái
(Forrás: Saját munka)

Legrosszabb kategóriaként a csapadékos időben balesetveszélyes, meredek hegyoldalra merőlegesen futó útvonalakat határoztam meg. Köztes kategóriába az esős időben nehezebben járható útvonalakat soroltam, amik tartalmaznak 20 %-nál meredekebb szakaszokat, vagy sokszor kereszteznek patakot, az annak átkelését megkönnyítő kiépített híd nélkül. A legjobb kategóriába a fenti jellemzők egyikével sem rendelkező útvonalakat soroltam, amik ennek következtében még esős, csúszós időben is jól járhatók. Az ezek alapján kialakult eredményeket útszakaszokra bontva a 4. táblázat szemlélteti.

Szempont:	1. szakasz		2. szakasz		3. szakasz		4. szakasz		5. szakasz	
	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal
Járhatóság	2	1	1	1	0	1	2	1	2	1

4. táblázat: A járhatóság pontozási táblázata
(Forrás: Saját munka)

3.2.3. Egyedi tájértékek

A pontozáshoz a területen fellelhető szakrális tájértékeken kívüli egyedi tájértékek számának súlyozott értékét használtam fel, melynél az útvonalaktól való távolságukat vettem figyelembe. Eszerint az útvonalaktól 50 m-nél közelebb elhelyezkedő értékek számát kétszereztem, majd hozzáadtam az útvonalaktól 50 m-nél távolabb lévő, de még 300 m-en belüli értékek számát. Az ezáltal kialakult darabszámokat a szakrális értékektől való megkülönböztetés érdekében egy 0,8-as szorzóval csökkentettem (8. melléklet), hiszen ezek alacsonyabb jelentőséggel rendelkeznek egy zarándokút szempontjából.

Egyedi tájértékek száma az útvonal 50 és 300 m-es körzetében összesen:	
5-nél kevesebb tájérték	0,5 pont
5-30 tájérték	1 pont
30-nál több tájérték	2 pont

5. táblázat: Az egyedi tájértékek pontozási kategóriái
(Forrás: Saját munka)

Szempont:	1. szakasz		2. szakasz		3. szakasz		4. szakasz		5. szakasz	
	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal
Egyedi tájértékek száma az útvonal 50m-es és 50-300 m-es körzetében összesen	2	1	0,5	1	2	2	0,5	0,5	1	1

6. táblázat: Az egyedi tájértékek pontozási táblázata
(Forrás: Saját munka)

3.2.4. Szakrális értékek

A szakrális értékeket szintén a Tájérték Kataszter (TÉKA) alapján értékeltem, mivel az egyedi tájértékeken belüli kultúrtörténeti egyedi tájértékek csoportjába tartozva ezek is országosan felmérésre kerültek (7. melléklet)

A szakrális értékek vizsgálatánál az egyedi tájértékekhez hasonlóan az 50 m-es és 300 m-es távolságot vettem alapul, ezáltal szintén kétszeres súlyozással vettem figyelembe az útvonalaktól 50 m-en belüli tájértékeket, melyek megadták azok végső, súlyozott mennyiségét (9. melléklet). A pontozás itt a szakrális értékek fontossága miatt 1-3-ig tartó skálán terjedt.

Szagrális értékek száma az útvonal 50m-es és 50-300 m-es körzetében összesen:	
10-nél kevesebb szagrális érték	1 pont
10-20 szagrális érték	2 pont
20-nál több szagrális érték	3 pont

8. táblázat: A szagrális értékek pontozási kategóriái
(Forrás: Saját munka)

Szempont:	1. szakasz		2. szakasz		3. szakasz		4. szakasz		5. szakasz	
	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal
Szagrális értékek száma az útvonal 50m-es és 50-300 m-es körzetében összesen	2	1	1	2	3	3	1	1	1	1

7. táblázat: A szagrális értékek pontozási táblázata
(Forrás: Saját munka)

3.2.5. Kilátóhelyek

A kilátóhelyeken belül az olyan épített kilátókat, valamint természetes kilátópontokat vizsgáltam, ahonnan szép panoráma tárul fel. Ezek értékelésénél a szagrális értékekhez hasonlóan ugyanazt a metódust használtam a távolság súlyozására (10. melléklet), és az így kapott értékek alapján állítottam fel az egyes pontozási kategóriákat (9. táblázat).

Kilátóhelyek száma útvonal 50m-es és 50-300 m-es körzetében összesen:	
Nincs kilátóhely	0 pont
1-5 kilátóhely található	1 pont
5-nél több kilátóhely található	2 pont

9. táblázat: A kilátóhelyek pontozási kategóriái
(Forrás: Saját munka)

Szempont:	1. szakasz		2. szakasz		3. szakasz		4. szakasz		5. szakasz	
	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal
Kilátóhelyek száma az útvonal 50 és 300 m-es körzetében összesen	0	0	2	0	2	1	1	1	1	1

10. táblázat: A kilátóhelyek pontozási táblázata
(Forrás: Saját munka)

3.2.6. Pihenőhelyek

Az értékelés során azokat a piknikasztalokkal rendelkező pihenőhelyeket vettem figyelembe, amik a terepi bejárásra alapozva minimum 50 m²-es, fák nélküli, az ülőalkalmatosságok elhelyezéséhez megfelelő lejtésű szabad területtel rendelkeznek. Ezeket a pihenőhelyeket kiegészítve számba vettem azokat a hasonló adottságokkal rendelkező kiteresedéseket is, amik a későbbiekben kiépített megállóhelyként funkcionálhatnak a zárándokoknak. A fentiekben meghatározott területek lehetőséget adnak arra, hogy

továbbfejleszthetők legyenek és mindegyiknél legalább 2 db 10 személyes piknikasztal padokkal és tetővel kialakításra kerüljön (17. melléklet).

Pihenőhelyek száma az útvonal 50 m-es körzetében:	
Az útvonalon 3-nál kevesebb pihenőhely található	0,5 pont
Az útvonalon 3-6 pihenőhely található	1 pont
Az útvonalon 6-nál több pihenőhely található	2 pont

12. táblázat: A pihenőhelyek pontozási kategóriái
(Forrás: Saját munka)

Szempont:	1. szakasz		2. szakasz		3. szakasz		4. szakasz		5. szakasz	
	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal
Pihenőhelyek száma az útvonal 50 m-es körzetében	1	1	1	2	0,5	2	1	0,5	0,5	1

11. táblázat: A pihenőhelyek pontozási táblázata
(Forrás: Saját munka)

3.2.7. Egyéb szempontok

Plusz 1-1 ponttal gazdagodott az az útvonal, ami:

- az egyes szakaszokon belül rövidebb nyomvonalú
- folyamatosan elérhető, kiépített erdei illemhellyel rendelkezik 50 m-es körzetben
- 300 m-es körzetében található fogyasztásra alkalmas vizű forrás
- 300 m-es körzetben érint erdei szálláshelyeket.

A szakaszonként összehasonlított útvonalak között hosszukban nem volt kifejezetten nagy eltérés, egyedül az 1. és 3. szakaszon belüli útvonalak érték el az 1 km-es különbséget is. A számértékek által az 1B, 2A és 3B, 4A és 5A útvonal kapott plusz 1 pontot ezen szempont szerint.

Fogyasztásra alkalmas vízűnek azokat a forrásokat tekintetem, amik stabil vízhozammal és kiépítettséggel rendelkeznek, és a Pilisi Parkerdő Zrt. honlapján található tudnivalók alapján nagy valószínűséggel egész évben ihatók. A bejárás alapján a 3B útvonalon található Kaán-forrás mondható fogyaszthatónak, így az egyedüli útvonalként kapott plusz 1 pontot ebben a kategóriában.

31. ábra: Király-kúti kunyhó
(Forrás: Saját fotó)

Erdei szálláshelyként a települési belterületől távol lévő szálláshelyeket, például kulcsosházakat, vadászházakat, bivakzsállásokat vagy turistaházakat vettem figyelembe. Ezek alapján az útvonalak 300 m-es körzetében a 2B útvonalnál lévő Király-kúti

kunyhó (31. ábra), Sikárosi Vadászház és két sátorozásra alkalmas bivakszállás, a 4. szakasz mentén lévő Apátkúti Vadászház, valamint az 5. szakaszon található Törökmező Turistaház említhető meg, így ezek az útvonalak további plusz 1 pontot kaptak.

Folyamatosan elérhető, kiépített erdei illemhely a terepi bejárás általi pontosításokkal a 2B és a 3A útvonalon találhatók, amik ezáltal plusz 1-1 pontot kaptak.

Plusz pontok:	1. szakasz		2. szakasz		3. szakasz		4. szakasz		5. szakasz	
	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal
A szakaszonként összehasonlított útvonalak közül a rövidebb útvonal	–	1	1	–	–	1	1	–	1	–
Folyamatosan elérhető, kiépített erdei illemhely az útvonal 50 m-es körzetében	–	–	–	1	1	–	–	–	–	–
Fogyasztásra alkalmas vízü források az útvonal 300 m-es körzetében	–	–	–	–	–	1	–	–	–	–
Erdei szálláshely az útvonal 300 m-es körzetében	–	–	–	1	–	1	1	1	1	1

13. táblázat: A plusz pontokat érő szempontok pontozási táblázata
(Forrás: Saját munka)

3.2.8. Eredmények összegzése

Az értékelés összesített eredményei alapján (11. melléklet) a javasolt végső útvonalat az 1A, 2B, 3B, 4A és 5A útvonalak alkotják. Ennek teljes hossza a szárazföldi nyomvonalat számítva 39,91 km, mely a Javaslati tervlapon is megtekinthető a további látogatásra ajánlott egyedi tájértékek, szakrális értékek, kilátópontok, illetve egyéb, az útvonalat érintő javaslatok mellett.

A 3B útvonalon, Pilisszentlászló határában a turistaút a Magyar Honvédség tulajdonában lévő lőtérén halad át, melynek lögyakorlatairól nincs lehetőség mindig előre tájékozódni, így erre a részre a következő fejezetben egy alternatív útvonalat is kijelölök.

3.3. Szuprastruktúra értékelése

A szuprastruktúra értékelése a vizsgált kategóriákon belül külön-külön valósult meg:

- az egyes szolgáltatások településeken való megléte,
- a nyitvatartás,
- a javasolt útvonalhoz való 300 m-es közelség,
- továbbá a szálláshelyek kategóriáján belül plusz szempontként a befogadóképesség alapján.

Szálláslehetőség a javasolt útvonal 300 m-es körzetében majdnem az összes településen megtalálható, kivéve Kóspallagot, ahol ezen intézmények mindegyike több száz méterre helyezkedik el a zárandokúttól. A 300 m-es körzeten belül leginkább nagyobb, minimum 10 férőhellyel rendelkező szállások szerepelnek, így tömeges zárandoklatok esetén is helyet

tudnak biztosítani a zárandokoknak. Szezonális szempontjából a legtöbb egész évben igénybe vehető, de Pilisszentlászlón a bivakszállások és Dömösön a Danu Kemping csak nyaranta használhatók, mely miatt lecsökken a lehetőségek száma az év többi szakaszában. (3. melléklet)

Vendéglátóhelyekből Kóspallagon található a legkevesebb lehetőség, egyetlen egy étteremmel, mely nem a zárandokok általános szükségleteit, igényeit fedi le. A vizsgált többi település mind rendelkezik a javasolt útvonal 300 m-es körzetében olyan létesítményekkel, köztük büfékkel, sörözőkkel, önkiszolgáló éttermekkel, cukrászdákkal vagy kávézókkaival, amik az egyszerűség és gyorsaság elvével megfelelő ellátást tudnak biztosítani egy zárandoklaton. Dömös és Pilisszentlászló településén a nyitvatartási idő sok helyen szezonális, leginkább a nyári időszakra vagy a hétvégékre korlátozódik. Ezzel szemben Visegrád és Nagymaros vendéglátóhelyei egész évben, a hét több napján várja a betérő vendégeket. (4. melléklet)

Élelmiszerboltokon belül minden település rendelkezik az útvonal 300 m-es körzetében legalább egy, a hét minden napján elérhető kisbolttal vagy diszkont áruházzal. A legnagyobb választékkal Nagymaros bővelkedik, hiszen a kisboltokon felül dohánybolt, pékség és zöldséges is üzemel a feltételként megadott távolságon belül. Ezeken felül hétfőként termelői piac is működik Nagymaros mellett Visegrádon és Kóspallagon is. A boltok nyitvatartása változó, de elmondható, hogy hétfőként rövidített nyitvatartással várják a látogatókat. (5. melléklet)

A **házi orvosi ellátás** hétköznaponként mindenhol megoldott, leggyakrabban a délelőtti órákban, 3-4 órás időintervallumban, melyeket a Pest megyei ügyeletes ellátás egészít ki. **Gyógyszertár** Visegrádon, Nagymaroson és Kóspallagon üzemel, az orvosi rendelőkhöz közel. Elhelyezkedésük alapján a településra korlátozódnak, melyeket az útvonal is érint, így szükség szerint könnyedén megközelíthetők. (6. melléklet)

3.3.1. Eredmények összegzése

A fentiek alapján megállapítható, hogy a szuprastruktúrán belül Nagymaros és Visegrád rendelkezik a legtöbb lehetőséggel. Kóspallag a vizsgált szuprastrukturális elemekkel mennyiségileg és minőségileg megfelelően ellátott, viszont az itt működő szálláshelyek azok zárandokúttól való távolsága miatt a zárandokok számára kedvezőtlen adottságúak. Pilisszentlászló és Dömös ellátottsága több helyen hiányos, hiszen szálláshelyekből, vendéglátóhelyekből és élelmiszerboltokból is csekély mennyiségű alternatívával rendelkeznek, valamint gyógyszertár egyik településen sem található. A vizsgálati területen fellelhető vendéglátóhelyek és élelmiszerboltok nyitvatartása nagyon eltérő, de elmondható,

hogy hétvégén a rövidített nyitvatartás nagy mértékben csökkenti a sokszor alaptól kevés lehetőség elérhetőségét.

4. Fejlesztési javaslatok

A javaslataimat a járhatóság, a zarándokturisztikai infrastruktúra és szuprastruktúra biztosítása érdekében foglalmaztam meg. Ezeket a javaslatokat kiegészítettem olyan további szakrális szempontból értékes helyszínek bevonását is lehetővé tevő távlati útvonalfejlesztésekkel, amikkel bővíthet a zarándokút hálózata.

4.1. Az útvonalat érintő javaslatok

Az útvonal járhatóságának biztosítása, valamint infrastruktúrájának fejlesztése érdekében a következő javaslatokat foglalmaztam meg.

J1 - Meredek szakaszok járhatóságának biztosítása

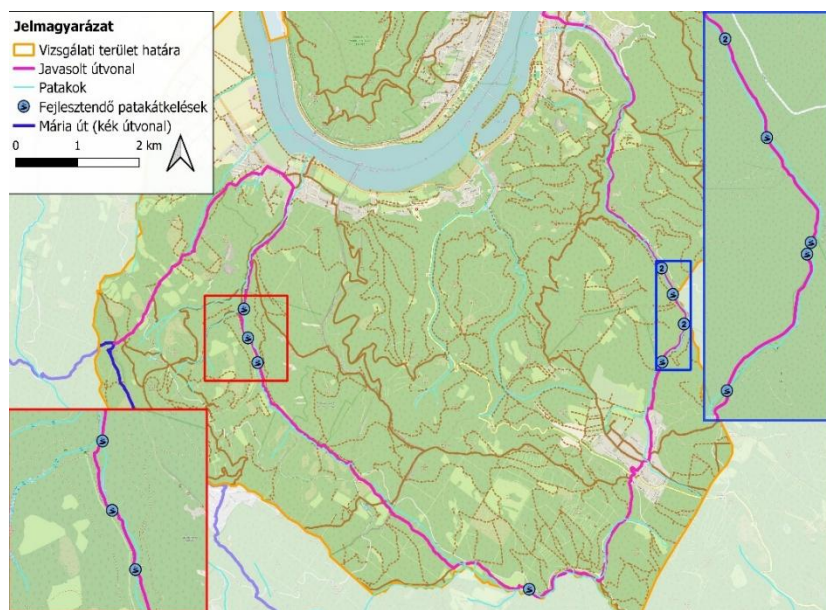
A Szakó-nyereg közelében lévő, Javaslati tervlapon jelölt meredek, 150 m-es szakaszon falépcsők kialakítása javasolt (12. melléklet), akár korláttal együtt, amivel segíthető a nehezebben járható útszakasz megtétele, illetve az erózió csökkentése. A helyszínen ajánlott a turistaút vízelvezetésének megoldása is, hiszen az megkönnyíti a járhatóságot és az eróziót is mérsékli.

J2 - Elsősegély és ellátmány dobozok kihelyezése

Az útvonal Pilisszentlászló és Visegrád közötti szakaszán található 1-2 elsősegély (15. melléklet) illetve ellátmány doboz (16. melléklet), ami olyan alapvető, túrázóknak segítséget nyújtó tárgyakat, eszközöket tartalmaz, mint a papírzsebkendő, ragasztószalag, olló, sebfertőtlenítő, sebtapasz vagy fájdalomcsillapító, esetleg szőlőcukor és müzliszelet. Ennek mintájára érdemes elhelyezni a pihenőhelyek közelében a Szakó-nyereg és Dömös között minimum egy, illetve Dömös és Pilisszentlászló között minimum kettő, a környezeti hatásoktól jól védett dobozt, ami a benne lévő tartalommal segítségére lehet a zarándokoknak (Javaslati tervlap). A hosszútávú használhatóság és funkciómegőrzés érdekében ezek rendszeres, évszaktól függő gyakoriságú ellenőrzése és szükség szerinti feltöltése javasolt.

J3 - Patakátkelések kiépítése

Az útvonal több helyen is keresztez patakokat, melyek átkelésének biztonságosságának érdekében javasolt lépőkövek (13. melléklet), esetenként kisebb hidak (14. melléklet) kiépítése, ezzel megelőzve a baleseteket, valamint kényelmesebbé téve a zarándoklást és túrázást.

32. ábra: Fejlesztendő patakátkelek
(Forrás: Saját szerkesztés, Alaptérkép forrása: OpenStreetMap)

J4-Pihenőhelyek kialakítása, fejlesztése, javítása

Az értékelés során kijelölt lehetséges pihenőhelyek közül javaslom a Javaslati tervlapon megjelölt pihenőhelyek kialakítását: két darab 2,5 m széles, tíz személyes pad piknikasztallal, az eső ellen védő tetővel együtt (17. melléklet). Ezen kívül célszerű a már meglévő pihenőhelyek felülvizsgálata és esetleges esőbeálló kiépítése vagy a már korhadt, rossz állapotú padok és asztalok cseréje.

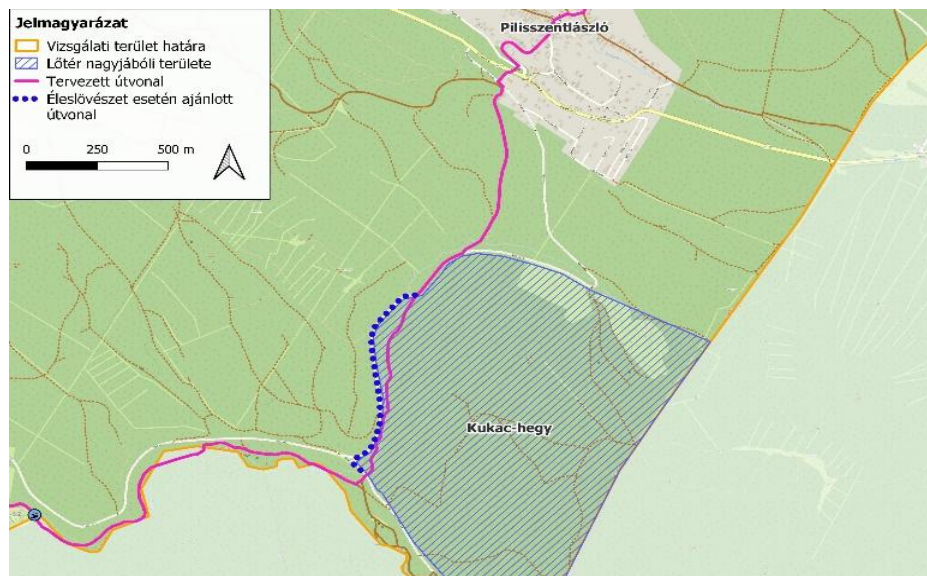
J5- Tájékoztató és útjelző táblák kihelyezése

A fontosabb szakrális értékeknél ajánlott azokról való tájékoztató, ismeretet átadó táblák kihelyezése (18. melléklet). Ilyen szakrális helyszín a Dömösi prépostsági templomrom vagy a Szentfa-kápolna. Hasonló információs táblával érdemes kiemelni Pilisszentlászlónál a pálos szerzetesrend egykori jelentőségét a térségben. További fejlesztési javaslatként említeném meg az útjelző táblák biztosítását a prépostsági romokhoz, ezzel lehetővé téve annak könnyebb megtalálását az útvonaltól nem messze. (Javaslati tervlap)

J6- Útvonalmódosítás a biztonság érdekében

A Szentfa-kápolna és Pilisszentlászló közötti szakaszt alkotó kék sáv jelzésű turistaút nyomvonalának bizonyos része egy lőtérrel halad át, melynek lögyakorlataikor annak kerülésére a 33. ábra térképén jelölt közeli műutat javaslom, amin a hamarosan átadásra kerülő

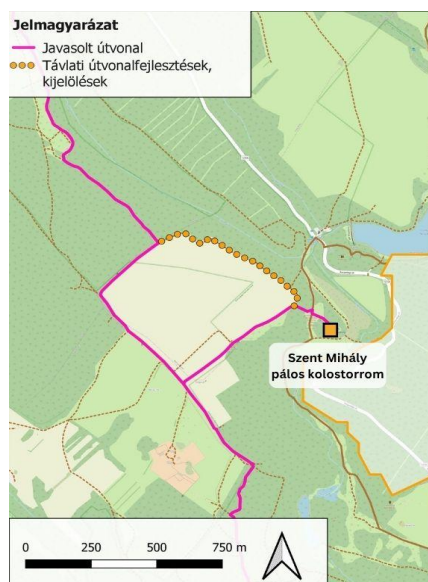
Horizont kerékpáros útvonal is fut. Ez a löteret elhagyva keresztezi a kéktúra útvonalát, így megfelelő és biztonságos, jól követhető átkötést biztosítva a zarándokoknak.

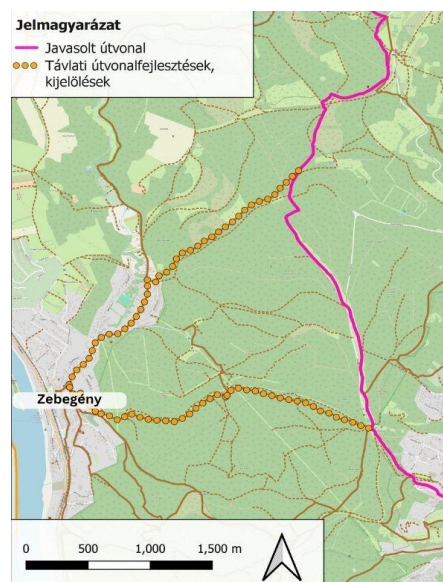
33. ábra: A lögyakorlatok idejére javasolt útvonal
(Forrás: Saját szerkesztés, Alaptérkép forrása: OpenStreetMap)

4.2. Távlati útvonalfejlesztések

A kijelölésre javasolt útvonalhoz távlati fejlesztési javaslatként fogalmaztam meg a Szent Mihály pálos kolostorrom megközelítését elősegítő erdészeti út járhatóvá tételét, annak jelenlegi felületi egyenetlenségeit és a környező cserjék általi benőttségének megszüntetését

35. ábra: A Szent Mihály pálos kolostorrom megközelítését elősegítő útvonalfejlesztés
(Forrás: Saját szerkesztés, Alaptérkép forrása: OpenStreetMap)

34. ábra: A javasolt helyi Mária út útvonala Zebegény településére
(Forrás: Saját szerkesztés, Alaptérkép forrása: OpenStreetMap)

(34. ábra). További bővítésként a későbbiekben egy újabb, helyi útvonal létrehozását is érdemesnek tartom a közeli Zebegény településének a Mária út hálózatába való bekötése érdekében, annak kulturális és szakrális értékeinek jelentősége miatt (35. ábra).

4.3. A szuprastruktúrát érintő javaslatok

A szuprastruktúra értékelése alapján látható, hogy a vizsgálati terület fejlesztése számos helyen indokolt és fontos a zarándokút működése és a zarándokok megfelelő ellátása érdekében. Ilyen fejlesztési potenciál figyelhető meg a szálláshelyek, azon belül zarándokszálláshelyek létesítésében, az élelmiszerboltok nyitvatartásának módosításában és az egészségügyi intézmények bővítésében, leginkább a kisebb települések esetében, mint Pilisszentlászló és Dömös.

Szálláshelyek

Kifejezetten zarándokok számára létesített szálláshely nem található a zarándokút közelében, egyedüli egyházi szállás is csak Nagymaroson működik. Ahhoz, hogy a zarándokok igényeit figyelembe véve megfelelő ellátást tudjanak az egyes települések biztosítani, jelentősen hozzájárul a zarándokszálláshelyek megléte. Mivel Kóspallagon az igénybe vehető, zarándokok számára leginkább előnyös szállások több száz méterre helyezkednek el a zarándokúttól, így javaslom az útvonal 300 m-es körzetében újabb alternatívák létesítését, melyek a zarándokok elszállásolására specializálódnának. Hasonló intézmények létrehozását javaslom a további vizsgált települések mindegyikén, leginkább Dömös és Pilisszentlászló térségében, ezzel is a már meglévő lehetőségek bővítését előmozdítva.

Élelmiszerboltok

Dömös és Pilisszentlászló települése a zarándokok napi étkezését biztosító szolgáltatások területén is hiányosságokkal rendelkezik, melynek javítása érdekében javaslom további élelmiszert árusító boltok létrehozását, vagy a már meglévők hétfői nyitvatartásának 1-2 órával való meghosszabítását. Ezen üzlethelyiségek hétfői nyitvatartását az útvonal által érintett többi településen is bővítésre javaslom, ezzel szélesebb időszávot biztosítva a vándoroknak a vásárlásra.

Egészségügyi ellátás

Egészségügyi ellátáson belül Dömös és Pilisszentlászló községe a legelmaradottabb, hiszen a háziorvosi rendelésen kívül gyógyszerár igénybevételére nincs lehetőség. Mivel a zarándokút során egymást követi a két település, így a zarándokok egészségmegőrzése és jólléte érdekében minimum egy új gyógyszerár létesítését javaslom az érintett szakaszon.

5. Összefoglalás

A dolgozatom során elsőként szakirodalmi kutatást végeztem, mellyel egy átfogó képet kaptam a zarándoklatról, annak történelmi vonatkozásairól, hagyományairól, a turizmusban való szerepéről, útjainak jellemzőiről és tervezési szempontjairól. Ezen kívül áttekintettem a mintaként szolgáló jelentősebb európai zarándokutakat, valamint a dolgozat központi elemét képező Mária út működését, jellemzőit.

Ezt követően a Mária út Esztergom és Márianosztra közötti szakaszának módosítása érdekében meghatározásra került az elképzelt új útvonal két végpontja, a Szakó-nyereg és a Kóspallag környékén futó piros Mária út. A két végpont és az új nyomvonal által lehetségesen érintendő települések közigazgatási határai alapján kialakult az a terület, aminek vizsgálata szakirodalmi és térképes elemzéseken, majd terepi bejárásokon keresztül valósult meg. Ennek során feltártam a terület táji adottságait, a települések történetében rejlő vallási vonatkozásokat, valamint a zarándokutak alapját képező turistautak, illetve a zarándokturisztikai infrastruktúra és szuprastruktúra elemeinek jelenlétét. A turizmus ezen részeit kiegészítve említésre kerültek a települési legfontosabb látnivalók is.

A feltérképezett turistautak által láthatóvá váltak a lehetséges útvonalak, amik szakaszolása után meghatározott szempontok szerinti értékelésben vettek részt. A sikeres értékelés révén kialakult egy optimális, a zarándokok igényeinek megfelelő nyomvonal. Az értékelésem kiterjed az infrastruktúra és szuprastruktúra elemeire is, mellyel láthatóvá váltak az egyes fejlesztendő hiányosságok. Ezek javítása érdekében olyan fejlesztési javaslatokat tettem, melyek pozitívan befolyásolják az útvonal járhatóságát, zarándokturisztikai infrastruktúráját és szuprastruktúráját, kiegészítve további szakrális szempontból értékes helyszínek bevonását is lehetővé tevő távlati útvonalfejlesztésekkel.

A dolgozat célját elérve mintaként szolgálhat a zarándokutak tájépítészeti szempontok szerinti kijelölésének módszertanára, továbbá fejlesztési lehetőségeire, mindezt egy valós útvonalmódosítás problémájának megoldásán keresztül bemutatva, ezzel elősegítve a jövőbeni zarándokutak létrehozását.

Irodalomjegyzék

- 1 BARANYAI és BARANYAI-NAGY 2021 Baranyai Zsolt, Baranyai-Nagy Anikó (Felelős tervezők) (2021): *HUDI20008 Börzsöny kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület fenntartási terve*. Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, Budapest (https://termeszetvedelem.hu/wp-content/uploads/2022/01/HUDI20008_Borzsony_fenntartasiterv_Vegleges.pdf)
- 2 BARANYAI et al. Baranyai Zsolt, Géczi Orsolya, Selmeczi Kovács Ádám (Felelős tervezők) (2023): *A HUDI10002 Börzsöny és Visegrádi-hegység különleges madárvédelmi terület fenntartási terve*. Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, Budapest (https://termeszetvedelem.hu/wp-content/uploads/2023/08/HUDI10002_Borzsony_es_Visegradi_hg_tiszt_vogl_jovahagyott.pdf)
- 3 BARANYAI-NAGY és BARANYAI 2021 Baranyai-Nagy Anikó, Baranyai Zsolt (Felelős tervezők) (2021): *A HUDI20039 Pilis és Visegrádi-hegység kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület fenntartási terve*. Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, Budapest (https://termeszetvedelem.hu/wp-content/uploads/2022/01/HUDI20039_Pilis_Visegradi_hegység_VEGLEGES.pdf)
- 4 BÁRCZI és ORSZÁGH 1959-1962 Bárczi Géza, Ország László (Szerk.)(1959-1962): *A magyar nyelv értelmező szótára*. Akadémia Kiadó, Budapest
- 5 BODÓ 2007 Bodó Julianna (2007): *A terep, ahol élünk*. Státus Kiadó, Csíkszereda
- 6 CSORBA 2021 Csorba Péter (2021): *Magyarország kistájai*. Meridián Táj- és Környezetföldrajzi Alapítvány, Debrecen
- 7 DAILY 2018 Daily, Kathryn Armentrout (2018): *The Rebirth of a Medieval Pilgrimage Route: A Study of the Modern-day Via Francigena Pilgrims*. Master's thesis, Duke University (<https://dukespace.lib.duke.edu/server/api/core/bitstreams/7f1f5525-da13-4dc1-834e-c7cc5fe21d26/content>)
- 8 DÉNES 2018 Dénes Eszter (Szerk.) (2018): *Pilisszentlászló Településképi Arculati Kézikönyv*. Pilisszentlászló Község Önkormányzata, Pilisszentlászló (https://pilisszentlaszlo.hu/wp-content/uploads/2019/12/Pilisszentlaszlo_TAK_elfogadasra.pdf)
- 9 DIÓS 2000-2010 Diós István (Szerk.) (2000-2010): *Magyar Katolikus Lexikon I–XVII*. Szent István Társulat, Budapest
- 10 DÖVÉNYI 2010 Dövényi Zoltán (Szerk.) (2010): *Magyarország Kistájainak Katasztere*. MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest (az 1. kiadás szerkesztői: Marosi Sándor, Somogyi Sándor, 1990)
- 11 ELSNER és RUTHERFORD 2007 Elsner Jas, Rutherford Ian (2007): *Pilgrimage in Graeco-Roman and Early Christian Antiquity: Seeing the Gods*, Oxford: Oxford University Press

- 12 FILEPNÉ 2010 Filepné Kovács Krisztina (Szerk.) (2010): *Mária út hálózat és kialakítása*. Budapesti Corvinus Egyetem, Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszék, Budapest
- 13 HOLOGON 2006 Hologon Környezetvédelmi Tanácsadó és Szolgáltató Bt. (2006): *A Dunakanyar természeti és kulturális örökségére alapozott fenntartható fejlesztési stratégia*. Verőce
- 14 HOSSZÚ 2023 Hosszú Emese (2023): *Via Mariae – Mária út, A zarándokturizmus település- és térségfejlesztési aspektusai*. Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, MATE külhoni képzési hely (Csíkszereda)
- 15 IFJU 2010 Ifju György (2010): *A Dunakanyar*. Well-Press Kiadó, Miskolc
- 16 KARÁTSON 1997 Karátson Dávid (1997): *Magyarország földje*. Kertek 2000 Kiadó, Budapest
- 17 KERTÉSZ et al. 2011 Kertész Ádám, Pajtókné Tari Ilona, Kürti Livia, Mika János (2011): *A klímaváltozás hegyvidéki sajátosságai és várható következményei Észak-Magyarországon*. Pécsi Tudományegyetem, Pécs
(http://adatbazis.ttk.ektf.hu/uploads/papers/paper_585.pdf)
- 18 KOCZÓ 2009 Koczó József (2009): *Falu a Börzsöny tetején*. Kóspallag Község Önkormányzata, Kóspallag
- 19 KORPICS 2007 Korpics Márta (2007): *A zarándoklat, mint a szakrális kommunikáció egy színtere*. Pécsi Tudományegyetem, Nyelvtudományi Doktori Iskola
- 20 KORPICS 2014 Korpics Márta (2014): *A zarándoklat*. Typotex Elektronikus Kiadó, Budapest
- 21 L. KECSKÉS 2001 L. Kecskés András (2001): *Dömös*. Száz Magyar Falu Könyvesháza, Budapest
- 22 LUCARNO 2016 Lucarno, Guido (2016): *The Camino de Santiago de Compostela (Spain) and The Via Francigena (Italy): a comparison between two important historic pilgrimage routes in Europe*. International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage: Vol. 4: Iss. 7, Article 7.
(<https://arrow.tudublin.ie/ijrtp/vol4/iss7/7/>)
- 23 MAGYAR 2000 Magyar Eszter (2000): *Visegrád*. Száz Magyar Falu Könyvesháza, Budapest
- 24 MAGYAR 2023 Magyar Márton (Szerk.) (2023): *Szellemi rekreáció egy tematikus útvonal kapcsán – „Csodarabbik útja”*. Szellemi rekreáció - tanulmány, 2023. tavasz
- 25 OKOBIA 2022 Okobia, F. N. (2022). *The impact of religious tourism on economic development in Nigeria*. African Education Indices, 12(1), 302-313.
- 26 PUCZKÓ és RÁTZ 2011 Puczko László, Rátz Tamara (2011): *Az attrakciótól az élményig*. Akadémia Kiadó, Budapest

- 27 PUSZTAI 1998 Pusztai Bálint (1998): *Vallás és turizmus*. In: Fejős, Zoltán (szerk.), Budapest, Néprajzi Múzeum, 13-23.
- 28 RINSCHDEDE 1990 Rinschede, Gisbert (1990): Religionstourismus. Geographische Rundschau. 42 (1), 14-20.
- 29 SADIBEKOVA et al. 2021 Sadibekova, B., Makhmudova, A., Abdukhamidov, S., Mukhamadiev, A. (2021). *The main forms of pilgrimage tourism*. Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance, 2(2), 84–88.
- 30 SÁNDOR 1998 Sándor Ildikó 1998: *Új zarándoklatok. Adatok a búcsújárás turizmus jellegű vonatkozásaihoz*. In: Fejős, Zoltán (szerk.), Budapest, Néprajzi Múzeum, 24-28.
- 31 SCHLEHE 1999 Schlehe, Judith (1999): *Tourism to holy sites*. International Institute for Asian Studies Newsletter. 19:8.
- 32 SMITH 1992 Smith, V. L. (1992): *The quest in quest*. Annals of Tourism Research, 19(1), 1–17.
- 33 VARGA 2011 Varga Mária (2011): A vallási turizmus jelenléte ma Magyarországon. Keresztény szó, 22 (12)

Internetes források

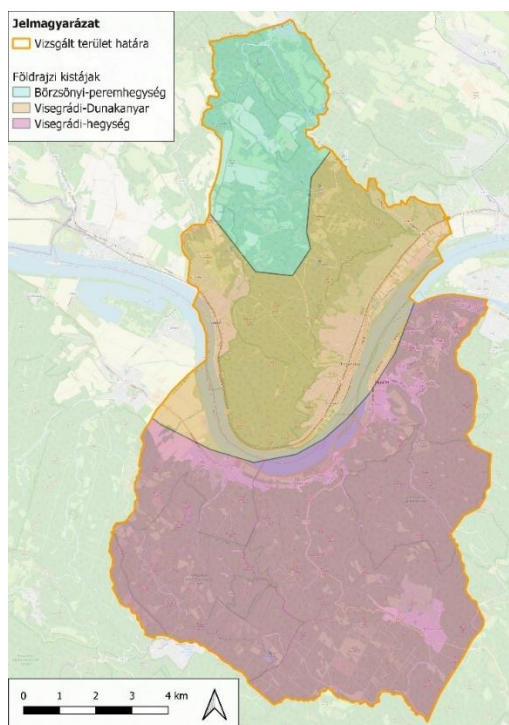
- INT-01 Szent Jakab zarándokút magyar útvonalainak honlapja, a Camino története (2025.10.16.) <https://www.szentjakabut.hu/hu/camino-de-santiago/a-camino-tortenete>
- INT-02 A Via Francigena zarándokút hivatalos angol nyelvű honlapja (2025.10.16.) <https://www.viefrancigene.org/en/about>
- INT-03 Mária út honlapja (2024.12.06.) <https://mariaut.hu/>
- INT-04 Duna-Ipoly Nemzeti Park honlapja, a Nemzeti Park általános leírása (2024.12.04.) <https://www.dunaipoly.hu/hu/helyek/vedett-teruletek/duna-ipoly-nemzeti-park>
- INT-05 Eötvös Loránd Tudományegyetem talajtani előadásának anyaga (2025.10.17.) https://anzsu7.web.elte.hu/Talajtan%20gyakorlat/1_gyak.pdf
- INT-06 Talajtár - Dobos Endre talajtani honlapja, közethatású talajok (2025.10.17.) <https://talajtar.hu/kozethatasu-talajok/>
- INT-07 Óbuda honlapja, hír a Pilis és Visegrádi-hegység forrásairól (2024.12.04.) <https://obuda.hu/forrasvizek-foglalatban/>
- INT-08 Pilisi Parkerdő Zrt. honlapja, hír a Szentfakápolnáról (2024.12.04.) <https://parkerdo.hu/turizmus/latnivalok/szentfa-kapolna/>
- INT-09 A Börzsöny tájegység információs és turisztikai portálja, Teszáry Károly: „A Börzsöny éghajlata és vízrajzi viszonyai” (2025.10.19.) https://borzsony.hu/foldrajz/a_borzsony_eghajlata_es_vizrajzi viszonyai.html
- INT-10 Ipoly Erdő Zrt.-hez tartozó weberdo.hu, a Börzsöny vízrajzána leírása (2024.12.04.) <https://www.weberdo.hu/borzsony-vizrajza>

INT-11	HungaroMet Nonprofit Zrt. honlapja, Magyarország éghajlatának általános leírása (2024.12.04.)	https://www.met.hu/eghajlat/magyarorszag_eghajlata/altalanos_eghajlalti_jellemzes/altalanos_leiras/
INT-12	Ipoly Erdő Zrt.-hez tartozó weberdo.hu, a Börzsöny éghajlatának leírása (2024.12.04.)	https://www.weberdo.hu/borzsony-eghajlata
INT-13	Országos Környezetvédelmi Információs Rendszer honlapja, interaktív térképe (2024.12.04.)	https://web.okir.hu/map/?config=TI&R&lang=hu
INT-14	Zólyomi Bálint: Természetes növénytakaró térkép (2024.12.06.)	https://www.novenyzetiterkep.hu/node/684
INT-15	Öregerdő Turistaház honlapja, a Börzsöny állatvilága (2025.10.26.)	http://bernece.hu/index.php/borzsonyrol/allatvilag/
INT-16	Danukanyar honlapja, bejegyzés a Dunakanyar állatvilágáról (2025.10.26.)	https://www.danukanyar.hu/danugo/nagyvadak-a-danakanyarban/
INT-17	Greendex online magazin, „Medvét láttak a Börzsönyben”(2025.10.26.)	https://greendex.hu/medve-borzsony/
INT-18	Ipoly Erdő Zrt.-hez tartozó weberdo.hu, a Börzsöny élővilágának leírása (2025.10.26.)	https://www.weberdo.hu/borzsony-elovilaga
INT-19	A Magyar Nemzeti Múzeum régészeti adatbázisa (2024.12.06)	https://archeodatabase.hnm.hu/
INT-20	Térségi aktív turisztikai stratégia: Börzsöny-Danakanyar (2024.12.06.)	https://aofk.hu/wp-content/uploads/2024/07/borzsony-danakanyar-aktiv-turisztikai-fejlesztési-program.pdf
INT-21	Ipolyerdő Zrt. honlapja, börzsönyi erdészetek (2024.12.06.)	https://www.ipolyerdo.hu/borzsonyi-erdeszeteink
INT-22	Csodálatos Magyarország honlapja, Hatvani Anikó, Halász Gabi: „A dömösiek szent helye, a Szentfa-kápolna” című cikk (2024.12.06.)	https://csodalatosmagyarorszag.hu/hirek/itthon/a-domosiek-szent-helye-a-szentfa-kapolna/
INT-23	Visegrád és Környéke Turisztikai és Marketing Egyesület honlapja, Visegrád látnivalói (2025.03.02.)	https://visitvisegrad.hu/latnivalok/
INT-24	Scheffer Miklós - Szent Tér Szent Idő blog, „A nagymarosi római katolikus templom tájolásának lehetséges magyarázata” blogbejegyzés (2025.10.17.)	https://szentterszentido.blogspot.com/2013/10/a-nagymarosi-romai-katolikus-templom.html
INT-25	Pilisszentlászló honlapja, a település templomjának bemutatása (2025.03.02.)	https://pilisszentlaszlo.hu/a-templomunk/
INT-26	Pilisszentlászló honlapja, a település környékének bemutatása (2025.03.02.)	https://pilisszentlaszlo.hu/a-kornyek-bemutatasa/
INT-27	Zebegényi Havas Boldogasszony Római Katolikus Egyházközség honlapja (2024.12.06)	http://zebegeny.vaciegyhazmegye.hu/egyhazi-kozsegunk/
INT-28	Zebegény honlapja, településtörténet (2024.12.06)	https://www.zebegeny.hu/business-2/
INT-29	Zebegény honlapja, hír a zebegényi búcsúról (2024.12.06)	https://www.zebegeny.hu/zebegenyi-bucsu/

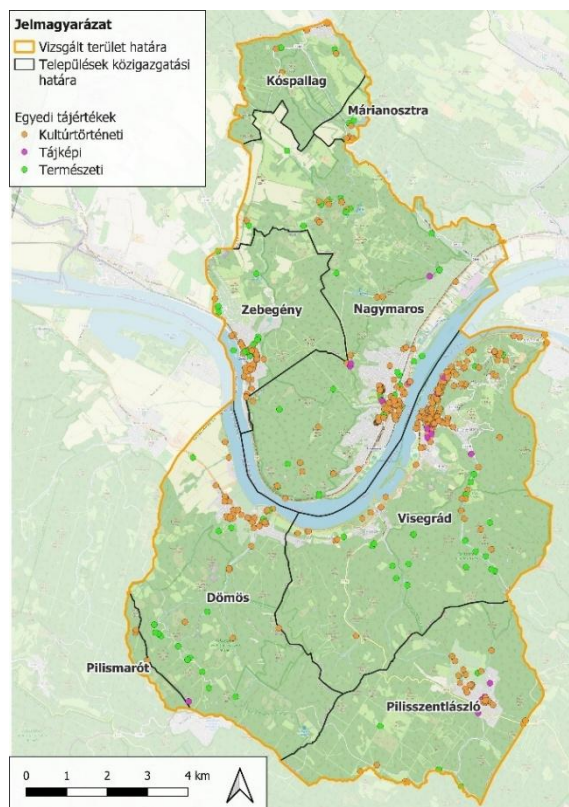
INT-30	Nagymaros honlapja, településtörténet (2024.12.06.)	https://nagymaros.hu/toertenelem/
INT-31	Magyar Kurír katolikus hírportál, „Negyvenéves a Nagymarosi Ifjúsági Találkozó” című hír (2025.10.17.)	https://www.magyarkurir.hu/hazai/negyveneves-nagymarosi-ifjusagi-talalkozo
INT-32	A Turistamagazin honlapja, Tóth Judit - a Zebegényi kőrsétaút tanösvényről szóló blogbejegyzés (2025.03.02.)	https://www.turistamagazin.hu/blog-bejegyzes-1/tavaszi-kortura-zebegeny-felett
INT-33	Az Országos Kéktúra honlapja, Lévai Zsuzsa - Kisokos a turistajelzésekről (2025.03.02.)	https://www.kektura.hu/hir/szines-abrak-a-fakon-kisokos-a-turistajelzesekrol
INT-34	Pilisi Parkerdő Zrt. honlapja, hír a Pilisi Parkerdőben lévő Pálos utakról (2025.03.02.)	https://parkerdo.hu/parkerdo/palos-utak-pilisi-parkerdoben/
INT-35	Magyar Kerékpáros Turisztikai Szövetség honlapja, hír a Horizont kerékpáros kalandtúra-útvonalról (2025.03.02.)	https://maketusz.hu/mar-jarhato-a-horizont-kalandtura-utvonal-nehany-szakasza/
INT-36	Pilisi Parkerdő Zrt. honlapja, leírás A Rám-szakadékról (2025.03.02.)	https://parkerdo.hu/turizmus/latnivalok/ram-szakadek/
INT-37	A Pálos út honlapja (2025.03.02.)	https://palosut.hu/
INT-38	Visegrád honlapja, a 2025-ös Visegrádi Nemzetközi Palotajátékokról szóló bejegyzés (2025.03.02.)	https://www.visegrad.hu/programok/palotajatekok
INT-39	Visegrád honlapja, látnivalók (2025.03.02.)	https://www.visegrad.hu/turizmus/lathatolok/erdemes-felkeresni
INT-40	I Love Dunakanyar honlapja, a Kittenberger Kálmán Napról szóló hír - Kristóf Eszter (2025.03.02.)	https://ilovedunakanyar.hu/hir/kittenberger-kalman-nap/
INT-41	Hello Hungary weboldal, a Nagymarosi Termelői Piac bemutatása (2025.03.02.)	https://hellohungary.hu/gasztronomia/budapest-kornyeke/vendeglatas/piac/kezmuves/nagymarosi-termeloi-piac
INT-42	A Nagymarosi Plébánia honlapja, a kápolnák bemutatása (2025.03.02.)	https://nagymarosiplebania.hu/kapolnaink/
INT-43	A Nagymarosi Plébánia honlapja, programok (2025.03.02.)	https://nagymarosiplebania.hu/programok/
INT-44	Az xForest honlapja, a Julianus kilátóról szóló blogbejegyzés - Stenszky Cecília (2025.03.02.)	https://xforest.hu/julianus-kilato/
INT-45	Csodahelyek honlapja, a Remete-barlangról szóló blogbejegyzés (2025.03.02.)	https://csodahelyek.hu/2022/08/07/remete-barlang-dunakanyar/
INT-46	I Love Dunakanyar honlapja, Törökmező bemutatása (2025.03.02.)	https://ilovedunakanyar.hu/dunakanyar/torokmezo/#google_vignette
INT-47	A Waldorfeszt honlapja, a fesztivál bemutatása (2025.03.02.)	https://waldorfeszt.hu/rolunk/
INT-48	Nagymaros honlapja, orvosi ügyeleték Pest vármegyében (2025.03.02.)	https://nagymaros.hu/orvosi-ugyeletek-2024-februar-1-tol/

Mellékletek

1. melléklet: A vizsgálati területen belül elhelyezkedő földrajzi kistájak
(Forrás: Saját szerkesztés, Alaptérkép forrása: OpenStreetMap)

2. melléklet: Egyedi tájértékek a vizsgált területen
(Forrás: Saját szerkesztés, Alaptérkép forrása: OpenStreetMap)
(Adatok forrása: TÉKA, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszék)

3. melléklet: Elérhető szálláshelyek a vizsgálati területen belül, a Javaslati tervlapon megjelenő elemek szimbólummal való jelölésével
(Forrás: Saját szerkesztés)

Sorszám	Név	Típus	Férőhely (max)	Nyitva tartás	Kezdőár (szeptemberi árak)	A javasolt útvonal 300 m-es körzetében van
♣ D_001	Henyelő Vendégház	Vendégház	12 fő	Egész évben	8 000 Ft / fő / éj (De min. 30 000 Ft / éj)	Igen
♣ D_002	Danu Kemping	Kemping	Nincs adat	Tavasztól őszig	6 750 Ft / fő / éj	Igen
♣ D_003	Király-kúti kunyhó	Külsőház	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	Igen
K_002	Tóvik Vendégház	Vendégház	30 fő	Egész évben	11 000 Ft / fő / éj	Nem
K_003	Kisnői Turistaház	Turistaház	133 fő	Egész évben	4 200 Ft / fő / éj	Nem
K_004	Rablótanya Külsőház	Turistaház	10 (ágy) / 20 (sátorhely) - 30 fő	Egész évben	3 000 Ft / fő / éj	Nem
K_005	Casa Rosa Vendégház	Vendégház	20 fő	Egész évben	15 750 Ft / fő / éj	Nem
N_001	Vándorsólyom Camping	Kemping	Nincs adat	Nyáron	Nincs adat	Nem
N_002	Szalánczy Vendégház	Vendégház	20 - 25 fő	Egész évben	9 990 Ft / fő / éj	Nem
N_003	Szent István Vendégház	Vendégház	11 fő	Egész évben	16 700 Ft / fő / éj	Nem
N_004	Édeske Hostel	Hostel	6 fő	Egész évben	10 700 Ft / fő / éj	Nem
♣ N_005	Törökmező Turistaház	Turistaház	120 fő	Egész évben	3 400 Ft / fő / éj	Igen
♣ N_006	Szent Márton Községi Ház	Egyházi szállás	Nincs adat	Egész évben	4 000 Ft / fő / éj	Igen
♣ PL_001	Bánvász úti-rét táborozóhely	Bivakozás	90 fő	május 1-től augusztus 31-ig	Nincs	Igen
♣ PL_002	Kárpát-forrás táborozóhely	Bivakozás	30 fő	május 1-től augusztus 31-ig	Nincs	Igen
♣ PL_003	Sikárosi Vadászaház	Panzió	12 fő	Egész évben	17 800 Ft / fő / éj	Igen
♣ V_001	Holló Panzió	Panzió	16 fő	Egész évben	Nincs adat	Igen
♣ V_002	Apáti Vadászaház	Vendégház	18 fő	Egész évben	13 000 - 15 000 Ft / fő / éj	Igen
V_003	Kerekeskút Vendégház	Vendégház	2-6 fő	Egész évben	32 000 Ft / fő / éj	Nem
♣ V_004	László Turistaszálló	Turistaház	10-20 fő	Egész évben	50 000 - 120 000 Ft / éj	Igen
V_005	Nádas László Erdészeti Erdei Iskola	Turistaház	130 fő	Egész évben	3 600 - 4 100 Ft / fő / éj	Nem
V_006	Szent György Vendégház	Vendégház	4 fő	Tavasztól őszig	18 514 Ft / fő / éj	Nem
♣ V_007	Vogel Ági Vendégháza	Vendégház	3 fő	Egész évben	15 000 Ft / fő / éj	Igen
V_008	Kék Duna Camping	Kemping	Nincs adat	Egész évben	4 800 Ft / fő / éj	Nem

4. melléklet: Elérhető vendéglátóhelyek a vizsgálati területen belül, a Javaslati tervlapon megjelenő elemek szimbólummal való jelölésével
(Forrás: Saját szerkesztés)

Sorszám	Név	Típus	Nyitva tartás	Cím	A javasolt útvonal 300 m-es körzetében van
☞ D_001	Szalai Vegyesbolt / DÁCI Kereskedelmi BT	Kisbolt	H-P 7-17, Sz 6-12, V 8-11	Dömös, Kossuth Lajos út 43, 2027	Igen
☞ D_002	CBA	Diszkont	H 6-18, K-P 6-19, SZ 6-13, V 7-12	Dömös, Szent István u. 2, 2027	Igen
☞ D_003	Nemzeti Dohánybolt	Dohánybolt	H-P 6-18, Sz-V 7-12	Dömös, Kossuth Lajos út 16, 2027	Igen
☞ K_001	Pallagi Portékák Piac	Piac + Kisbolt	H-V 6-14	Kőspallag, Kossuth u. 40, 2625	Igen
K_002	Mári Coop	Diszkont	H-P 6-16:30, Sz 6-12, V 7-10	Kőspallag, Váci út 2, 2625	Nem
K_003	Kőspallagi Kistemplő	Kistemplő	H-V 8-17	Kőspallag, Béke u. 14, 2625	Nem
K_004	Soti Élelmiszerbolt	Kisbolt	H-Sze-Cs-P 6:30-10 és 14:30-16:30, K 6:30-10, Sz 6:30-12, V 7-10	Kőspallag, Szent István út 26, 2625	Nem
N_001	Maryi boltja	Kisbolt	H-P 7-15, Sz 7-13, V 7-12	Nagyvaros, Fő tér 22, 2626	Igen
N_002	Prima	Diszkont	H-P 6-20, Sz 7-17, V 8-14	Nagyvaros, Magyar u. 21, 2626	Igen
N_003	Termelői piac	Piac	Március 1. – október 31-ig szombatonként 7:00-13:00 November 1. – február 29-ig szombatonként 8:00-13:00	Nagyvaros, Fő tér 5, 2626	Igen
N_004	Nemzeti Dohánybolt, Lottó	Dohánybolt	H-P 6-20, Sz 7-18:30, V 8-15	Nagyvaros, Geszternye sor 4, 2626	Igen
N_005	Nemzeti Dohánybolt Nagyvaros	Dohánybolt	H-P 6-20, Sz 6-17, V 8-14	Nagyvaros, Magyar u. 21, 2626	Igen
N_006	Julive Zöldség Gyümölcs	Zöldség	?	Nagyvaros, Magyar u. 16, 2626	Igen
N_007	Besiana pékség	Pékség	H-V 5-21	Nagyvaros, Magyar u. 7, 2626	Igen
N_008	ARZENAL-KER Kft	Hentes	K, Cs, P 7-17, Sze, Sz 7-13	Nagyvaros, Millennium sor 1802/2 Hrsz, 2626	Nem
N_009	MOL	Benzinkút	H-V 6-20	Nagyvaros, Váci út 119, 2626	Nem
PL_001	Sarki Csemege és Bistro	Kisbolt	H-P 5-19, Sz 7-15, V 7-12	Piliszentlászló, községháza, 2009	Igen
V_001	CBA	Diszkont	H 6:30-18, K-P 6:30-19, Sz 7-16, V 8-15	Visegrád, Rév u. 8, 2025	Igen
V_002	Polgár ABC	Kisbolt	H-P 6-18, Sz 6-14, V 7-12	Visegrád, Fő u. 104, 2025	Nem
V_003	Termelői piac	Piac	Nincs adat	Visegrád, Fő u. 38, 2025	Igen
V_004	MOL	Benzinkút	H-V 7-19	Visegrád, 11.sz.Bd. út, 2025	Nem

5. melléklet: Elérhető élelmiszerboltok a vizsgálati területen belül, a Javaslati tervlapon megjelenő elemek szimbólummal való jelölésével
(Forrás: Saját szerkesztés)

Sorszám	Név	Típus	Nyitva tartás	Cím	Az útvonal 300 m-es körzetében
¶ D_001	Rám-szakadék fogadóépület	Büfé	H-V 10-17 (Időszakos, nyár vagy hétfő)	Dömös, Macskások-Nyilasok dűlő, 2027	Igen
¶ D_002	Danu Fagyibolt és Fröccsterasz	Fagyizó	Szezonális (nyár)	Dömös, Kossuth Lajos út 21., 2027	Igen
D_003	Danu bár	Bár	Szezonális (nyár)	Dömös, Dunapart(Danu Kemping), 2027	Nem
D_004	Betyár Batyu	Büfé / Street food	K-Cs 12-20, P-Sz 12-21, V 12-19	Dömös, Kossuth Lajos út 223, 2027	Nem
¶ D_005	VAD-FA-LÓ Büfé	Büfé	Sze-V 10-20	Dömös, Macskások-Nyilasok dűlő-056/3, 2027	Igen
¶ D_006	Patak söröző	Söröző	Sze-P 9-18, Sz-V 9-20	Dömös, Duna u., 2027	Igen
¶ D_007	Napfény Presszó	Kávézó	Sze-H 9-19	Dömös, Petőfi tér 8, 2027	Igen
D_008	Dömös Hajóállomás Söröző	Söröző	Sz-V 10-18	Dömös, Kossuth Lajos út 2, 2027	Nem
¶ N_001	Mátvás Étkezdé	Önkiszolgáló étterem	H-P 12-14	Nagyvaros, Magyar utca 24, 2626	Igen
¶ N_002	Sigil Galéria és Kávézó	Kávézó	H-SZ 10-20, V 10-18	Nagyvaros, Magyar utca 2, Váci út 21, 2626	Igen
¶ N_003	Nokedli	Önkiszolgáló étterem	V-Cs 11-20, P-SZ 11-21	Nagyvaros, Király u. 2, 2626	Igen
N_004	Édeske Cukrász Mihály	Cukrászda	Nyár: H-V 8-20 Tét H-V 8-18	Nagyvaros, Dózsa György út 21, 2626	Nem
¶ N_005	Sakura Cukrászda	Cukrászda	H-V 8-20	Nagyvaros, Magyar u. 11, 2626	Igen
¶ N_006	Carte Dor fagyizó	Fagyizó	Szezonális - 9:30-20	Komp mellett	Igen
¶ N_007	Friss Pékség Grill Gyros	Büfé	H-V 9-21	Nagyvaros, Magyar u. 7, 2626	Igen
¶ N_008	Dunakanyar Kertbüfé	Büfé	H-P 10-16, Sz-V 10-18	Nagyvaros, Magyar u. 2, 2626	Igen
¶ N_009	Halas Nagyvaros	Büfé	H-V 11-19	Nagyvaros, Magyar u. 1, 2626	Igen
N_010	Zsizi Büfé	Büfé	K,Sze,P,Sz 10-22, Cs 16-22, V 12-22	Nagyvaros, Alsómező út 46, 2626	Nem
¶ N_011	Ákos büfé	Büfé	V-P 8-17	Nagyvaros, Trókmezői Turistaház mellett	Igen
¶ N_012	Piccino Premium Coffee	Kávézó	Sz 7:30-17, V 9-17	Nagyvaros, Béla király stny., 2626	Igen
¶ PL_001	Szia Uram pub	Bár	P 17-22, Sz 11-22, V 11-18	Piliszentlászló, Szentendrei u. 8, 2009	Igen
¶ PL_002	Kis Rigó Vendéglő	Vendéglő	H-V 8-20	Piliszentlászló, hrsz. 1168/A, Sákárosi út, 2009	Igen
V_001	Coffee & More / Visegrád Fellegvár Kávézó	Kávézó	Nincs adat	Visegrád, Fekete-hegy, 2025	Nem
V_002	Büfé	Büfé	Sze-V 10-18	Visegrád, Fő u. 8, 2025	Nem
¶ V_003	Rigoletto Cukrászda	Cukrászda	H-V 9-19	Visegrád, Rév u. 13, 2025	Igen
¶ V_004	Propeller Bár & Café	Kávézó + Bár	H-Cs V 14-22, P-Sz 14-23	Visegrád, Fő u. 42, 2025	Igen
¶ V_006	Présház Falatozó Visegrád	Önkiszolgáló étterem	H-V 11-22	Visegrád, Nagy Lajos utca 2, 2025	Igen
V_007	Mánigolf Büfé	Büfé	H-P 9-17, Sz-V 10-18	Visegrád, Nagyvilág lejtő 2, 2025	Nem
V_008	Bob Fagyizó	Fagyizó	Nincs adat	Visegrád, Nagyvilág lejtő 2, 2025	Nem

6. melléklet: Elérhető orvosi rendelők és gyógyszerárak a vizsgálati területen belül
(Forrás: Saját szerkesztés)

Sorszám	Név	Nyitvatartás	Cím
D_001	Orvosi rendelő	H Sze P 8-12, K 13-17, Cs 12-16	Dömös, Szent István utca 13-15, 2027
K_001	Orvosi rendelő	H Sze P 8-12, K Cs 14-18	Kóspallag, Deák Ferenc út 1/A, 2625
K_002	Kóspallagi Szent Boldizsár Gyógyszertár	H P 9-11, Cs 15-16:30	Kóspallag, Deák Ferenc út 1/B, 2625
N_001	Orvosi rendelő	https://nagyvaros.hu/orvos-gyogyszerar/	Nagyvaros, Fő tér 10-12, 2626
N_002	Aranykorona Gyógyszertár	H-P 8-18, SZ 8-12 (Ügyelet: Vác)	Nagyvaros, Fő tér 10-12, 2626
PL_001	Orvosi rendelő	H 10-12:30, K 13-16, Sze P 8-11	Piliszentlászló, Petőfi Sándor u. 2, 2009
V_001	Orvosi rendelő	H P 9-12, K Cs 8-12, Sze 13-17	Visegrád, Fő u. 38, 2025
V_002	Vár Gyógyszertár	H-P 8-12 és 13-17 + Nyáron: Sz 9-13	Visegrád, Fő u. 44, 2025

7. melléklet: A vizsgálati területen belül fellelhető szakrális értékek a TÉKA alapján
(Forrás: Saját szerkesztés)

Név	Település	Típus
Kápolna	Dömös	Kápolna
Kereszt	Dömös	Kereszt, feszület
Dömösi 2. ikerkereszt	Dömös	Kereszt, feszület
Kereszt	Dömös	Kereszt, feszület
Templom, tornya nem háromszögelt, jelkulcs szerint	Dömös	Templom, imaház
Szent László kereszt	Dömös	Kereszt, feszület
Szentfa kápolna keresztje	Dömös	Kereszt, feszület
Rám-kereszt	Dömös	Kereszt, feszület
R. k. templom	Dömös	Templom, imaház
Dömösi templom kereszt	Dömös	Kereszt, feszület
Szt. Rókus kápolna	Nagymaros	Kápolna
Kápolna - Gizella telep	Visegrád	Kápolna
Kápolna - Szent Sebestyén (Milleniumi) kápolna	Visegrád	Kápolna
Kápolna	Nagymaros	Kápolna
'Napoleon' feszület	Kóspallag	Kereszt, feszület
Kereszt	Nagymaros	Kereszt, feszület
Kereszt - Kő feszület a Fehér-hegyen	Nagymaros	Kereszt, feszület
Kereszt - Kő feszület a Panoráma parkolónál	Nagymaros	Kereszt, feszület
Kereszt - Feszület a Kálvária-dombon	Nagymaros	Kereszt, feszület
Kereszt	Nagymaros	Kálvária, kálváriadomb
Kereszt	Nagymaros	Kereszt, feszület
Kálváriadomb - Stáció	Visegrád	Kereszt, feszület
Kálváriadomb - Stáció	Visegrád	Kereszt, feszület
Sziklakápolna keresztje	Visegrád	Kereszt, feszület
Kereszt	Visegrád	Kereszt, feszület
Kereszt	Visegrád	Kereszt, feszület
Kereszt - Temető mellett	Visegrád	Kereszt, feszület
Kereszt - Feszület a Szt. Imre herceg téren	Nagymaros	Kereszt, feszület
Kereszt - Béke utca vége	Pilisszentlászló	Kereszt, feszület
Kereszt - külterület	Pilisszentlászló	Kereszt, feszület
Kereszt	Pilisszentlászló	Kereszt, feszület
Szent Vendel kegyképoszlop	Pilisszentlászló	Egyéb szakrális helyek
Műemlék templom és környezete (1975)	Nagymaros	Templom, imaház
Kóspallagi kereszt	Kóspallag	Kereszt, feszület
Kereszt	Nagymaros	Kereszt, feszület
Kereszt	Nagymaros	Kereszt, feszület
Kálvária-kápolna	Nagymaros	Kápolna
Rixer kereszt	Nagymaros	Kereszt, feszület
Római katolikus kápolna (Mária-kápolna)	Visegrád	Kápolna
Kálvária-kápolna	Visegrád	Kápolna
Római katolikus plébániához	Visegrád	Vallás igazgatás

Név	Település	Típus
Római katolikus templom	Visegrád	Templom, imaház
Órtorony-kereszt	Visegrád	Kereszt, feszület
Pilisszentlászlói feszület 2.	Pilisszentlászló	Kereszt, feszület
Pilisszentlászlói feszület 3.	Pilisszentlászló	Kereszt, feszület
Pilisszentlászlói feszület 4.	Pilisszentlászló	Kereszt, feszület
"Pléh Krisztus"	Pilisszentlászló	Kereszt, feszület
Pilisszentlászlói feszület 4.	Pilisszentlászló	Kereszt, feszület
Református templom	Dömös	Templom, imaház
Prépostsági romok, Dömös	Dömös	Kolostor, monostor
Nepomuki Szent János szobor	Nagymaros	Egyéb szakrális objektumok
Szent Rókus-kápolna	Nagymaros	Kápolna
Mária-kápolna	Visegrád	Kápolna
Képesfa	Kóspallag	Egyéb szakrális objektumok
Nepomuki Szt. János szobor	Nagymaros	Egyéb szakrális objektumok
Kő feszület a Dózsa Gy. utcában	Nagymaros	Kereszt, feszület
Fa feszület a Malomvölgyben	Nagymaros	Kereszt, feszület
Kő feszület a temetőnél	Nagymaros	Kereszt, feszület
Temetői kereszt	Nagymaros	Kereszt, feszület
Képes fa - nem megközelíthető	Nagymaros	Egyéb szakrális objektumok
Bibervár - Zárdarom (1975)	Márianosztra	Kolostor, monostor
Plébánia és melléképülete	Pilisszentlászló	Vallás igazgatás
Kereszt, Béke utca	Pilisszentlászló	Kereszt, feszület
Hoboji Zen templom	Pilisszentlászló	Egyéb szakrális helyek
Református imaház - Kálvária lépcső	Visegrád	Kápolna
Református templom	Visegrád	Templom, imaház
Kő feszület a 12-es út mellett	Nagymaros	Kereszt, feszület
Kálvária lépcsői	Nagymaros	Kálvária, kálváriadomb
Szent Márton szobor	Nagymaros	Egyéb szakrális objektumok
Kálvária domb (1975)	Nagymaros	Kálvária, kálváriadomb
Keresztelő Szent János templom	Visegrád	Templom, imaház
Kereszt - Főesperes Templomrom mellett	Visegrád	Kereszt, feszület
Szűz Mária Kápolna	Pilisszentlászló	Kápolna
Kereszt - Szabadság tér	Pilisszentlászló	Kereszt, feszület
Kálváriadomb - Stáció	Visegrád	Kereszt, feszület
Kereszt - Victorin emlékmű mellett	Visegrád	Kereszt, feszület
Szent Vendel kegyképoszlop	Pilisszentlászló	Egyéb szakrális helyek
Kálvária	Pilisszentlászló	Kálvária, kálváriadomb
Hegyi Szent Bernát kegyhely	Pilismarót	Egyéb szakrális objektumok
Mária oszlop	Dömös	Kereszt, feszület
Szentfa-kápolna	Dömös	Kápolna

8. melléklet: Az egyedi tájértékek súlyozott mennyiségének kialakulása
(Forrás: Saját szerkesztés)

	1. szakasz		2. szakasz		3. szakasz		4. szakasz		5. szakasz	
	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal
50 m-en belüli egyedi tájértékek száma	14	3	1	7	30	33	0	0	1	0
50 m-en belüli egyedi tájértékek 2-szeres értéke	28	6	2	14	60	66	0	0	2	0
50-300 m-en belüli egyedi tájértékek száma	20	6	3	6	71	70	1	1	9	8
Az összesített mennyiség 0,8-szorosára csökkentése	$48 \times 0,8 = 38,4$	$12 \times 0,8 = 9,6$	$5 \times 0,8 = 4$	$20 \times 0,8 = 16$	$131 \times 0,8 = 104,8$	$136 \times 0,8 = 108,8$	$1 \times 0,8 = 0,8$	$1 \times 0,8 = 0,8$	$11 \times 0,8 = 8,8$	$8 \times 0,8 = 6,4$
A végső eredmények egész számra kerekítve	38	10	4	16	105	109	1	1	9	6

9. melléklet: A szakrális értékek súlyozott mennyiségének kialakulása
(Forrás: Saját szerkesztés)

	1. szakasz		2. szakasz		3. szakasz		4. szakasz		5. szakasz	
	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal
50 m-en belüli szakrális értékek száma	7	4	4	5	10	7	0	0	0	1
50 m-en belüli szakrális értékek 2-szeres értéke	14	8	8	10	20	14	0	0	0	2
50-300 m-en belüli szakrális értékek száma	2	1	1	0	11	8	2	2	1	0
Összesített eredmények	16	9	9	10	31	22	2	2	1	2

10. melléklet: A kilátóhelyek súlyozott mennyiségének kialakulása
(Forrás: Saját szerkesztés)

	1. szakasz		2. szakasz		3. szakasz		4. szakasz		5. szakasz	
	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal
50 m-en belüli kilátóhelyek száma	0	0	2	0	2	0	1	1	1	0
50 m-en belüli kilátóhelyek 2-szeres értéke	0	0	4	0	4	0	2	2	2	0
50-300 m-en belüli kilátóhelyek száma	0	0	2	0	2	5	0	0	0	1
Összesített eredmények	0	0	6	0	6	5	2	2	2	1

11. melléklet: Az értékelés összesített pontozási táblázata
(Forrás: Saját szerkesztés)

Szempontok:	1. szakasz		2. szakasz		3. szakasz		4. szakasz		5. szakasz	
	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal	A útvonal	B útvonal
Merekség	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1
Járhatóság	2	1	1	1	0	1	2	1	2	1
Egyedi tájértékek száma az útvonal 50m-es és 50-300 m-es körzetében összesen	2	1	0,5	1	2	2	0,5	0,5	1	1
Szokrális értékek száma az útvonal 50m-es és 50-300 m-es körzetében összesen	2	1	1	2	3	3	1	1	1	1
Kilátóhelyek száma útvonal 50m-es és 50-300 m-es körzetében összesen	0	0	2	0	2	1	1	1	1	1
Pihenőhelyek száma az útvonal 50 m-es körzetében	1	1	1	2	0,5	2	1	0,5	0,5	1
Extrém szakasz 23% fölötti merekséggel	Van		Van				Van	Van		
Plusz pontok:										
A szakaszonként összehasonlított útvonalak közül a rövidebb útvonal	–	1	1	–	–	1	1	–	1	–
Folyamatosan elérhető, kiépített erdei illemhely az útvonal 50 m-es körzetében	–	–	–	1	1	–	–	–	–	–
Fogyasztásra alkalmas vízforrások az útvonal 300 m-es körzetében	–	–	–	–	–	1	–	–	–	–
Erdei szálláshely az útvonal 300 m-es körzetében	–	–	–	1	–	1	1	1	1	1
Összes pont	7	5	6,5	9	9,5	13	8,5	6	8,5	7

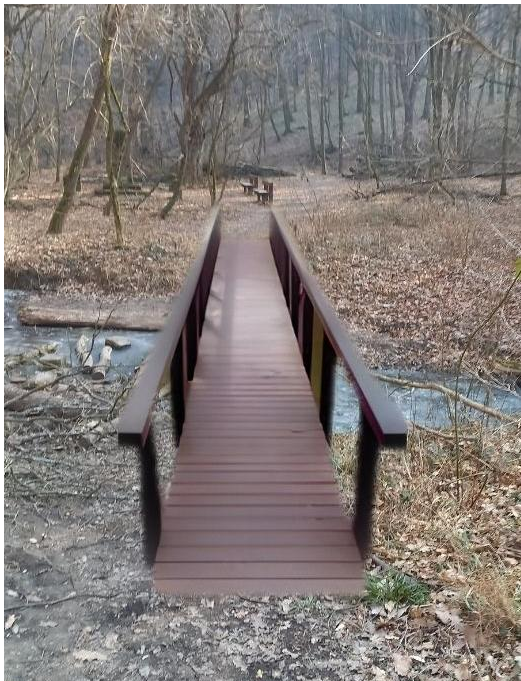
12. melléklet: Falépcsők kialakításának előképe a Szakó-nyereg közelében
(Forrás: Saját szerkesztés)

13. melléklet: Lépőkövek kialakításának előképe a patakátkeléseknél
(Forrás: Saját szerkesztés)

14. melléklet: Előkép a patakátkelésekénél kiépítendő hidakról
(Forrás: Saját szerkesztés)

15. melléklet: Elsősegély doboz az Apátkúti-patak közelében
(Forrás: Saját fotó)

16. melléklet: Az Ildikó pihenőnél található ellátmány doboz
(Forrás: Saját fotó)

17. melléklet: Pihenőhelyek kialakítása
(Forrás: Saját szerkesztés)

18. melléklet: Minta a tervezett információs táblákra (Forrás: mariaut.hu)

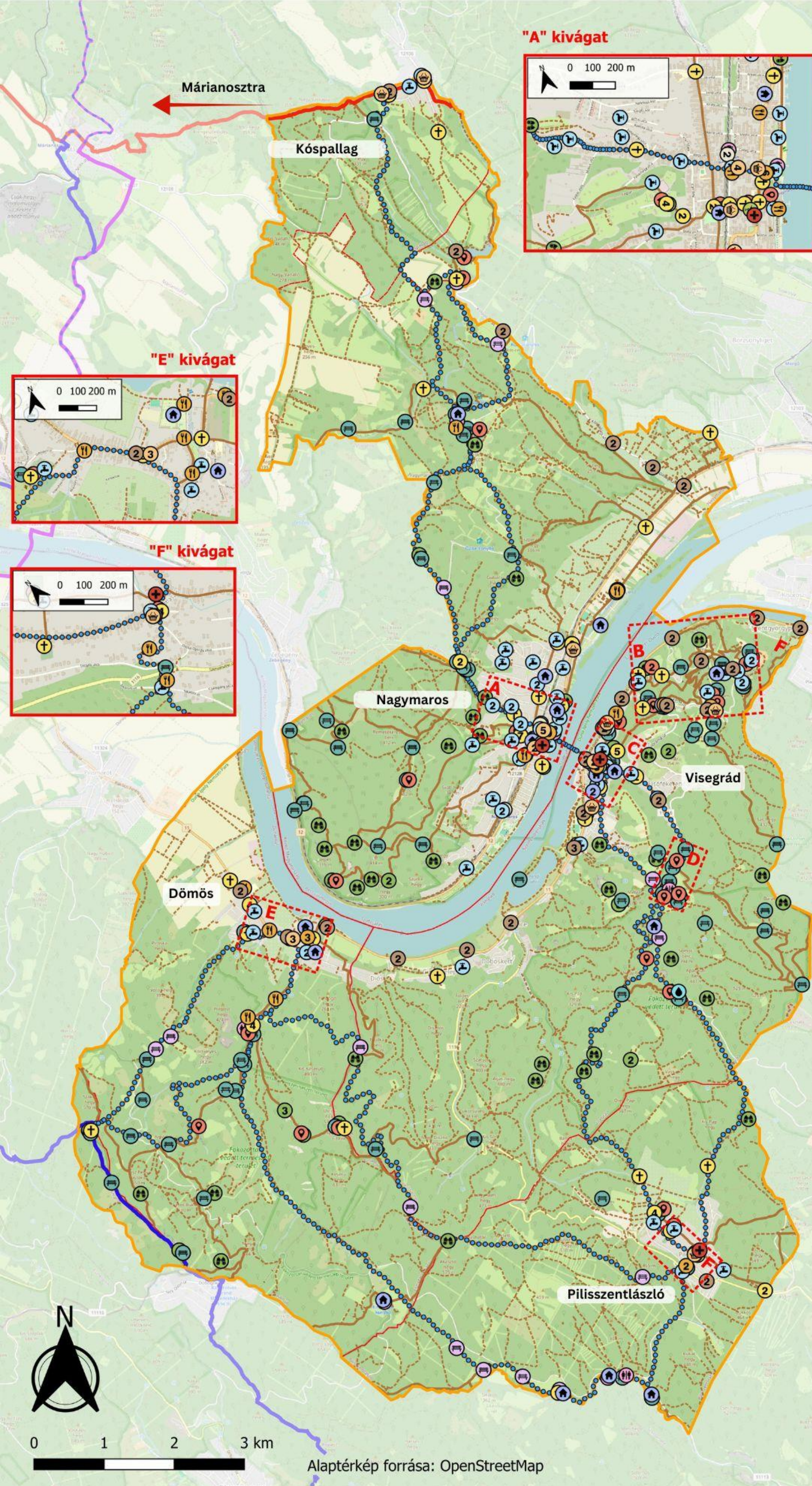
Táblázatok jegyzéke

1. táblázat: A meredekség pontozási kategóriái	30
2. táblázat: A meredekség pontozási táblázata	30
3. táblázat: A járhatóság pontozási kategóriái	30
4. táblázat: A járhatóság pontozási táblázata	31
5. táblázat: Az egyedi tájértékek pontozási kategóriái	31
6. táblázat: Az egyedi tájértékek pontozási táblázata	31
7. táblázat: A szakrális értékek pontozási táblázata	32
8. táblázat: A szakrális értékek pontozási kategóriái	32

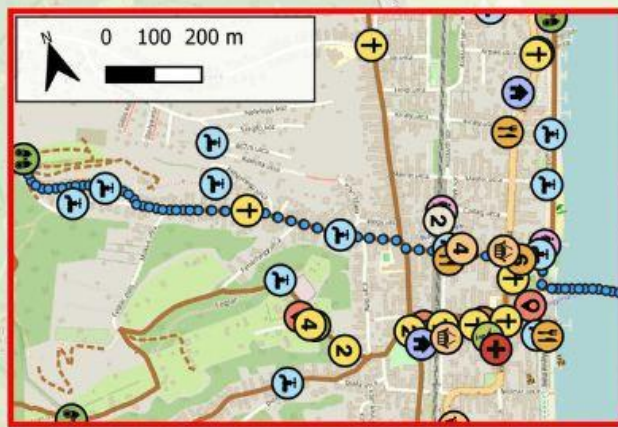
9. táblázat: A kilátóhelyek pontozási kategóriái.....	32
10. táblázat: A kilátóhelyek pontozási táblázata	32
12. táblázat: A pihenőhelyek pontozási táblázata.....	33
11. táblázat: A pihenőhelyek pontozási kategóriái.....	33
13. táblázat: A plusz pontokat érő szempontok pontozási táblázata	34

Ábrajegyzék

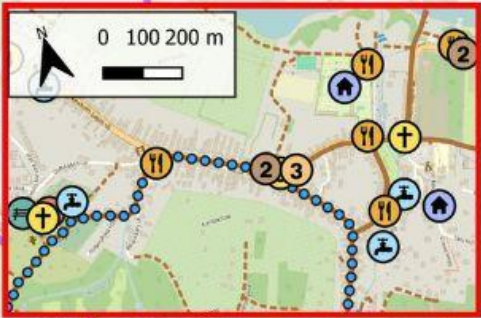
1. ábra: A zarándoklás motivációinak kategóriái, átmenetei Smith alapján.....	4
2. ábra: Az El Camino hivatalos szimbóluma, a fésűs kagyló	6
3. ábra: A Mária út két főútvonala.....	7
4. ábra: Az alapprobléma és lehetséges megoldása.....	8
5. ábra: A vizsgálati terület és a települési közigazgatási határok.....	9
6. ábra: Foltos szalamandra	12
7. ábra: Kilátás a Dunakanyarra a Prédikálószelekről.....	14
8. ábra: A Dömösi prépostsági templomrom.....	15
9. ábra: Szentfa-kápolna	15
10. ábra: Visegrádi főesperesi templom	16
11. ábra: Mária-kápolna	16
12. ábra: Szent László király-templom.....	16
13. ábra: A zebegényi sziklakápolna, mellette a remete jelképes sírjával	17
14. ábra: Havas Boldogasszony-templom	17
15. ábra: Szent Kereszt felmagasztalása-templom	17
16. ábra: Szent Mihály pálos kolostor emlékhelye.....	18
17. ábra: Mária neve templom.....	18
18. ábra: Napóleon feszület	18
19. ábra: Útjelzőtábla zöld, sárga és piros sáv jelzésekkel	19
20. ábra: A vizsgálati területen belül fellelhető turistautak és erdészeti utak.....	20
21. ábra: Kilátó a Prédikálószeleken	21
22. ábra: Szűz Mária bemutatása-kápolna.....	22
23. ábra: A visegrádi Fellegvár	22
24. ábra: Kaán-forrás	23
25. ábra: Rálátás a Dunakanyarra a Spartacus ösvényről	23
26. ábra: Julianus-kilátó	24
27. ábra: Remete-barlang	24
28. ábra: Pihenőhely a Szentfa-kápolna közelében	25
29. ábra: Képzített illemhely Pilisszentlászló közelében	25
30. ábra: Az értékelte útvonalak, jelzéseik és csomópontjaik.....	28
31. ábra: Király-kúti kunyhó	33
32. ábra: Fejlesztendő patakátkelek	37
33. ábra: A lögyakorlatok idejére javasolt útvonal.....	38
35. ábra: A javasolt helyi Mária út útvonala Zebegény településére.....	38
34. ábra: A Szent Mihály pálos kolostorrom megközelítését elősegítő útvonalfejlesztés.....	38

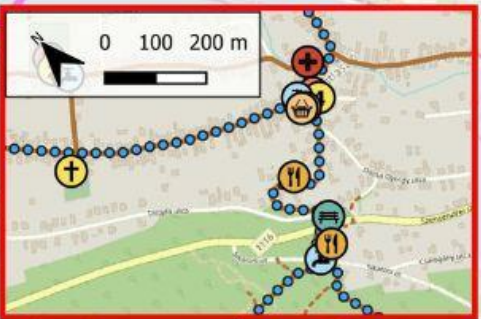
"A" kivágat

"E" kivágat

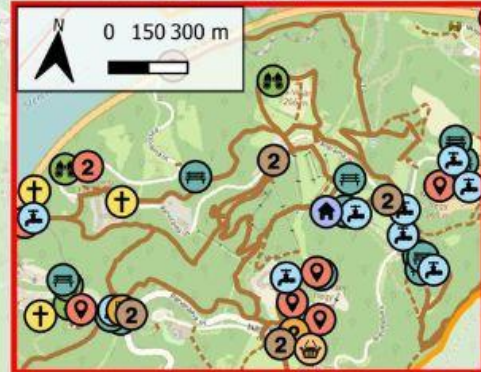
"F" kivágat

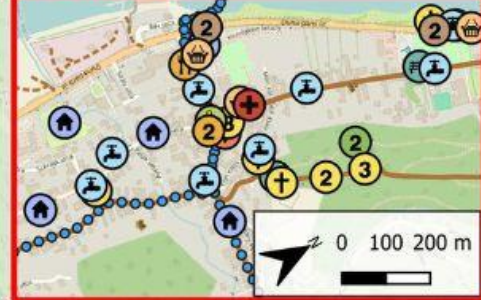
Jelmagyarázat

- Vizsgálati terület határa
- Települések közigazgatási határa
- Turistaút
- Erdészeti út
- Értékelt útvonalak
- Mária utak
 - kék
 - lila
 - piros
- Szagrális érték
- Attrakció
- Kilátóhely
- Orvosi rendelő
- Gyógyszertár
- Élelmiszerbolt
- Vendéglátóhely
- Szálláshely
- Kút
- Iható forrás
- Illemhely
- Vasútállomás
- Buszmegálló
- Meglévő pihenőhely
- Lehetséges pihenőhely

"B" kivágat

"C" kivágat

"D" kivágat

Tájépítészeti,
Településtervezési és
Díszkertészeti Intézet

A Mária út Szakó-nyereg és Kóspallag
közötti szakaszának tájépítészeti
fejlesztése

Vizsgálati tervlap

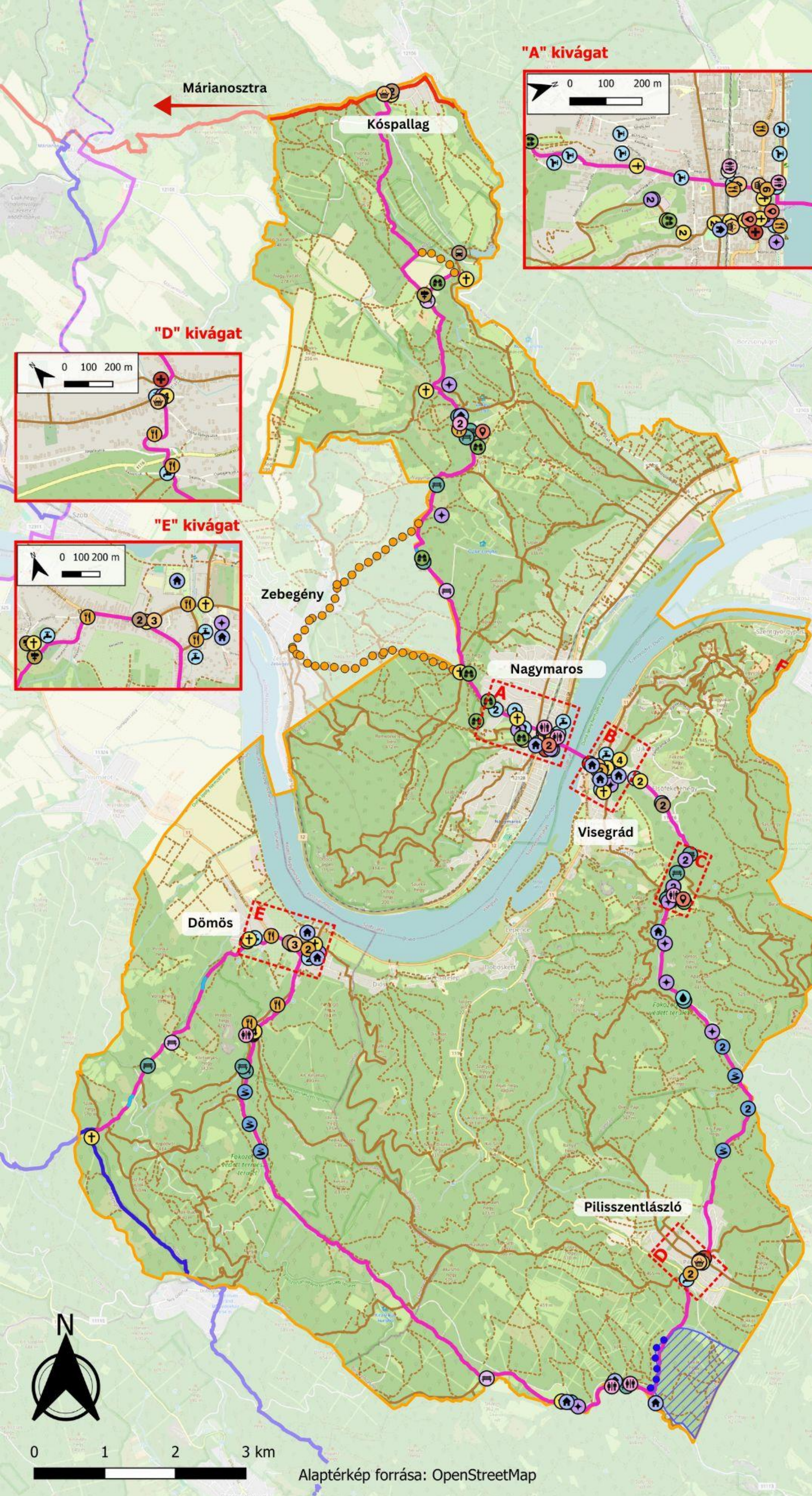
Konzulens:
Dancsokné dr. Fóris Edina

Készítette:
Kozma Bianka

Dátum:
2025.10. 28.

Méretarány:
M 1:51 000

Alaptérkép forrása: OpenStreetMap

Jelmagyarázat

- Vizsgálati terület határa
- Turistautak
- Erdészeti utak
- Mária utak
 - kék
 - lila
 - piros

Javaslatok

- Javasolt útvonal
- Meredek 150 m-es szakaszok
- 1 Felülvizsgálandó pihenőhely
- 1 Kiépítendő pihenőhely
- 1 Fejlesztendő patakátkezelés
- 1 Útjelző / információs tábla
- Pilisszentlászló közeli lőtér
- Alternatív útvonal lögyakorlatok esetén
- Távlati útvonalfejlesztések

Látogatásra javasolt elemek

- 1 Szakrális érték
- 1 Attrakció
- 1 Tájérték
- 1 Kilátóhely
- 1 Orvosi rendelő

Szuprastruktúra és infrastruktúra elemei

- 1 Gyógyszertár
- 1 Élelmiszerbolt
- 1 Vendéglátóhely
- 1 Szállás
- 1 Kút
- 1 Iható forrás
- 1 Illemhely
- 1 Vasútállomás
- 1 Buszmegálló

"A" kivágat

"D" kivágat

"E" kivágat

"B" kivágat

"C" kivágat

Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet

MATE
MAGYAR AGRÁR- ÉS ÉLETTUDOMÁNYI EGYETEM

A Mária út Szakó-nyereg és Kóspallag közötti szakaszának tájépítészeti fejlesztése

Javaslati tervlap

Konzulens: Dancsokné dr. Fóris Edina	Készítette: Kozma Bianka
Dátum: 2025.10.28.	Méretarány: M 1:51 000

MATE Szervezeti és Működési Szabályzat

III. Hallgatói Követelményrendszer

III.1. Tanulmányi és Vizsgaszabályzat

6.13. sz. függelék: A MATE egységes szakdolgozat /
diplomadolgozat / záródolgozat / portfólió készítési útmutatója

4.2. sz. melléklete: Nyilatkozat a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió nyilvános
hozzáféréséről és eredetiségéről (módosítva: 2025. október 16.)

NYILATKOZAT

szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és
eredetiségéről

A hallgató neve: KOZMA BIANKA
A Hallgató Neptun kódja: 66QSTF
A dolgozat címe: A Mária út SZAKO-NYEREG ÉS KÖSPALLAG KÖZÖTTI
SZAKASZÁNAK TAJÉPÍTÉSZETI FEJLESZTÉSE
A megjelenés éve: 2025.
A konzulens intézetének neve: TAJÉPÍTÉSZETI TELEPÜLÉSTERVEZÉSI ÉS DISZKERTÉSZETI INTÉZET
A konzulens tanszékének a neve: TAJTERVEZÉSI ÉS TERÜLETFEJLESZTÉSI TANSZÉK

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem. Továbbá kijelentem, hogy a dolgozat elkészítése során alkalmazott mesterséges intelligencia-eszközök (pl. szöveggenerálás, nyelvi javítás, fordítás, adatelemzés) használata nem helyettesítette a saját kutatási és alkotói munkámat, azok alkalmazását a források között vagy a módszertani részben feltüntettem, és a szakmai-etikai elvárásoknak megfelelően jártam el.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlant állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után

nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: Budapest, 2025 év November hó 3. nap

Kozma Bianka
Hallgató aláírása

NYILATKOZAT

Kozma Bianka (név) (hallgató Neptun azonosítója: G6QSTF) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom¹.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*2}

Kelt: Budapest, 2025. év november hó 3. nap

Danuvár-Földi Elna
belső konzulens

¹ A megfelelő aláhúzendő.

² A megfelelő aláhúzendő.

Hallgatók, doktoranduszok nyilatkozata mesterséges intelligencia (MI) alkalmazásáról

1. Általános adatok

Hallgató neve:	KOZMA BIANKA
Neptun-kódja:	GGQSTF
Képzési szint (a megfelelőt jelölje X-szel):	☒ BSc/BA ☐ MSc/MA ☐ Doktori (PhD) ☐ Egyéb: TDK
Tantárgy neve/kódja*:	SAKADOLGOZAT KÉSZÍTÉS 'C', TETTD111N
A munka címe:	AMÁRIA ÚT SZAKÓ-NEKREG ÉS KÖSPALLAG KÖZÖTTI SZAKASZÁRAK TÁJÉPÍTÉSZETI FEJLESZTÉSE

* doktori értekezés esetén nem kitöltendő

2. Nyilatkozat az MI használatáról

Alulírott, etikai felelősségem teljes tudatában az alábbi nyilatkozatot teszem:

(Kérjük, válasszon egyet az alábbi lehetőségek közül!)

☐ A) Nem alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Amennyiben ezt jelölte, a további táblázatok kitöltése nem szükséges.)

☒ B) Alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Kérjük, töltsse ki a vonatkozó táblázatokat!)

3. A mesterséges intelligencia használatának részletezése

I. TÁBLÁZAT: Asszisztensi vagy kisebb mértékű felhasználás (pl. fordítás, nyelvi korrektúra, ötletelés stb.)

(Ezen felhasználások esetében a konkrét promptok és válaszok csatolása nem szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott MI-eszköz neve és verziója	Érintett rész (ha nem a szöveg egészére vonatkozik)
SZINONIMÁK KÉRÉSE, EGYES MONDATRÉSZEK FINOMÍTÁSA, KORREKTÚRAZÁS	OPENAI CHAT GPT (GPT5)	ADOLGOZATBAN ÉLVÉTEVE EGY-EGY IGAZÍTÁS A MONDATRÉSZEK BEN

II. TÁBLÁZAT: Jelentős tartalmi hozzájárulás (pl. egy teljes ábra vagy egy hosszabb szövegrész generálása)

(Ezekben az esetekben a felhasznált kulcsfontosságú promptok és az MI által adott nyers válaszok dokumentálása és a munka mellékletében való csatolása szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott eszköz verziója, elérhetősége	MI- neve, Az érintett fejezet / ábra / táblázat pontos sorszáma	A prompt-naplót tartalmazó melléklet bejegyzésének sorszáma

3/A. Oktató által előírt kiegészítő szabályok (ha vannak)

Amennyiben az adott tantárgy oktatója vagy témavezetője az MI-eszközök használatára vonatkozóan külön szabályokat vagy elvárásokat határozott meg, kérjük, az alábbi mezőben foglalja össze ezeket:

Pl. az MI használatának tilalma bizonyos feladattípusokra; csak konkrét eszköz használata engedélyezett; eltérő hivatkozási elvárások; dokumentációs forma stb.

Oktató vagy témavezető által előírt szabályok:

.....

.....

.....

.....

4. Minden hallgatóra vonatkozó nyilatkozat:

Kijelentem, hogy az MI által esetlegesen generált tartalmakat minden esetben kritikailag felülvizsgáltam, szerkesztettem és a munkába illesztettem. A leadott munka minden eleméért, annak eredetiségeért és tudományos helytállóságáért teljes körű felelősséget vállalok. Tudomásul veszem, hogy a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem a benyújtott munkát mesterséges intelligencia detektorral ellenőrizheti, és eljárást kezdeményezhet, amennyiben a nyilatkozatom valótlan vagy hiányos.

Kelt: Budapest, 2025. október 28.

Kozma Bianka

Hallgató aláírása

Dörnyei Tóti Edina

Konzulens/Témavezető aláírása